

Predplatné v ČSR, Poľsku, Juhoslávii a Rakúsku ročne 60 Kč, pre študujúci.h tamže 40 Kč; predplatné pre Francúzsko, Maďarsko a Nemecko ročne 70 Kč, pre Taliansko a Ameriku ročne 80 Kč.

T. G. Masaryk ako náboženský mysliteľ.

Dr. Peter Vajcik.

V celej našej republike oslavujeme patriarchálny vek nášho prvého občana, 85ročné narodeniny p. prezidenta. Oslavujeme osloboditeľa, prezidenta, ale aj učenca-filozofa. I »Kultúra« skladá svoj hold k 85. narodeninám muža, ktorý sa zaslúžil o štát.

V živote a spisovateľskej tvorbe javí sa nám T. G. Masaryk ako syntéza politika a filozofa. Masaryk je filozof, ale nie teorie a systematicky, ale filozof borby dňa, ktorý všetko úsilie a vedu vkladá v aktivitu a politiku. Filozofuje a hľadá teoretický podklad svojej činnosti. Veď bolo mu ideálom stať sa diplomatom, ale ako synkovi chudobného otca nebolo to možné za vtedajších pomerov. Oddá sa hlbšiemu štúdiu filozofie, ale ani nie tak pre katedru, ako pre život. Pripravuje habilitačný spis »Prinzipien der Sociologie«, ale habilituje sa r. 1878 spisom »Der Selbstmord als Massenerscheinung der Gegenwart«. Už v tomto spise ukázal Masaryk, že náboženstvo je mu základom a východiskom jeho myslenia. Hovorí o Masarykovi ako filozofovi znamená hovoriť o náboženskom mysliteľovi sui generis. Jeho filozofia je osobná a životná. A počnúc od »Sebevraždy«, riešením filozofie dejín alebo mravnosti až po výslovné náboženské spisy je založená na náboženstve. Ako ozvena nesú sa slová napísané k terapeutike modernej samovražednosti: »Myslím, že človek potrebuje pre život náboženstvo rovnako, ako na dýchanie potrebuje vzduchu... My potrebujeme náboženstvo, potrebujeme zbožnosti«¹⁾. A proti výčitkám, vzneseným pred viedenským parlamentom, bráni sa: »Nebol som v svojom živote ani minútu ateistom«. A jako prezident hovoril: »Niet dňa, kedy by som o náboženstve nemyslel.«²⁾ V jeho filozofii rozum, veda a náboženstvo sú v stálom zápase; jeho duch je v stálom napnutí medzi vedou a náboženstvom, medzi náboženstvom a životom. Náboženstvo je mu životným problémom, ale aj kľúčom k pochopeniu jeho filozofie, diela a života.

Na Masaryka silne pôsobil Plato a svojím profesorom Fr. Brentanom bol vedený k filozofii francúzskej a anglickej: Comte, Mill

1) Sebevražda², str. 250.

2) Masarykov slovník, II., 90.

a Hume, a ostro sa stavia proti nemeckej romantickej filozofii a zpočiatku aj proti Kantovi, ale výslovným pozitivistom nebol, hoci pridržiava sa pozitivistického hodnotenia a triedenia vied (Základové konkrétne logiky, 1885). V svojich náboženských názoroch bol silne ovplyvnený aj Feuerbachom, Comteom i Harnackom a Döllingerom, ako aj Tolstým a Dostojevským. A predsa je typický a svoj — masarykovský. Pozná len skúsenosť a fakty racionálne zdôvodnené, stavia sa proti mysticismu, ale hodnotí aj intuíciu básnickú, to, čo je »tak samostatné a oprávnené, ako vedecké poznanie«³⁾, a analýzou básnikov opodstatňuje aj svoju teóriu. (Moderní člověk a náboženství, Rusko a Europa).

Masaryk nám nepodal systematicky svoju filozofiu náboženstva. Náboženstvo je mu stálym problémom. Od detstva počína sa u neho náboženský titanizmus a cez prestup k protestantizmu, v ktorom síce len formálne ostal, tvorí si individuálne, osobné náboženstvo bez teológie a určitej konfesie.

O definíciu náboženstva sa nepokúsil, ako to aj naznačil: »Preto ja nechcem podávať svoju stručnú definíciu, chcem len, aby sme pozorovali, o čo ide v živote náboženskom. Vcelku možno povedať: v náboženstve človek vycití si svoj pomer k svetu a ľuďom. Alebo povedal by som: v náboženstve staviame sa k záhade celej večnosti.«⁴⁾ Tak sa zdá, že podstata náboženstva je mu problémom a hľadá ju a preto pozorovať úsilie v spisku »V boji o náboženství« vymedziť, čo nie je náboženstvom, a takto si ozrejmiť celý problém. Povedať môžeme, že Masarykovi nešlo tak o teóriu náboženstva, ako o dynamiku náboženského života, čoho prejavom je aj synergistické postavenie pomeru človeka k Bohu. Náboženstvo nie je mu filozofiou ani vedou, ale nesmie byť proti filozofii a vede. Náboženstvo nie je teológiou a vychádza z názoru, že predvedecký názor na svet je mytus, aj »Kresťanská teológia je len pokračovaním mytológie«⁵⁾ a v smysle historickej teologickej školy v náboženstve je vývoj, »že totiž z pôvodnej mytológie cez teológiu vzniká veda o náboženstve«⁶⁾ neuznáva zjavenia a zázrakov, ale verí v Prozreteľnosť. Náboženstvo nie je ani viera, ktorá žiada dôveru k slovu Božiemu, lebo »my nemôžeme len veriť, my chceme i dôvody; môžeme veriť dôvodom, a preto nie slepá viera bezdôvodná, ale viera, ktorá môže byť overená argumentom, presvedčenie musí byť základom náboženského učenia«⁶⁾ Náboženstvo nie je ani mravnosť, ale eminentne integrujúcou jeho čiastkou, a nie je ani kultus ani cirkev, ani príslušnosť k cirkvi. A z tohto dôvodí: »Náboženstvo staré vyplnilo svoju kultúrnu veľkú úlohu; na vedenie moderného človeka nestačí. Kto nechce žiť bez náboženstva, musí chcieť náboženstvo nové, a to má inú úlohu, než malo náboženstvo v starej dobe.«⁷⁾ A preto nové náboženstvo »musí byť presvedčením, nie vierou . . . presvedčenie, viera zdôvodnená, nie slepá«⁸⁾ musí byť duchov-

3) O studiu děl básnických², str. 14.

4) Americké přednášky², str. 40.

5) V boji o náboženství², str. 19.

6) Tamtiež, str. 22.

7) Tamtiež, str. 22/23.

8) Tamtiež, str. 28/29.

né, založené na osobnej skúsenosti, a musí sa »prejavovať vo vyšších a šlachetnejších názoroch mravných.«⁹⁾

Uznáva osobného Boha: »Ja neverím slepo, pre mňa učenie o Bohu je vedeckou hypotézou a preto môj Boh je iný, než Boh teologie. V tej je zjavený Boh, takého Boha niet. Pre mňa je hypotéza, že je osobná bytosť. Čo vlastne je, musím povedať, že neviem, ale nikto nevie, čo je tá večná sila.«¹⁰⁾

O nesmrteľnosti duše hovorí: »Keď myslím na nesmrteľnosť, nemyslím tak na smrť a čo po nej bude, ako skorej na život a jeho obsah. Mne nesmrteľnosť plynie z bohatosti a hodnoty ľudského života, ľudskej duše. Človek sám sebe, človek človeku je hodnotnejší, ako bytosť duchovná. A nesmrteľnosť duše plynie i z uznania Boha, z viery vo svetový poriadok a spravodlivosť. Nebolo by spravodlivosti, nebolo by dokonalej rovnosti bez večnosti duší. Len ako duše medzi večnými dušami žijeme život plne a doopravdy. Existencia duší je pravým základom demokracie. Večné večnému nemôže byť ľahostajné, nesmrteľný je nesmrteľnému rovný. Odtiaľ láska k bližnému dostáva svoj zvláštny metafyzický smysel.«¹¹⁾

Náboženstvo T. G. Masaryka je náboženstvom prirodzeným, ktorému centrom je človek, ktorý je spolutvorcom s Bohom (synergizmus) o nové mravné hodnoty. A z tohto plynie i negatívne stanovisko ku konfesiám, hoc i touto otázkou sa široko zaoberá a stavia protestantizmus nad katolicizmom, čo je vlastne následkom jeho náboženského racionalizmu a jeho presvedčenia, že on vyhovuje voľnejšej snahe doby a jej ďalším stupňom vývoja.

Rozoberať uvedené myšlienky nemožno v článku, ale nebolo to ani cieľom, len poukázať na náboženské myšlienky T. G. Masaryka, ktoré boli dynamikou jeho života.

Nová demokracia.

A. M. Višňovan.

Trápne je pre sociálne cítiaceho človeka, že dnes toľko a tak nesúhlasne sa rozpráva o demokracii, že dnes máme celú hŕbu historických typov demokracie.

Demokracia revolučná.

Veľké politické heslo: vláda ľudu, s ľudom a pre ľud, zrodilo sa z revolty nespokojencov, ktorí zahoreli pomstou proti tomu, čo nemá byť, a zabudli na to, čo má byť. Ľud je stotožnený s masou revoltujúcou, ktorá bojuje, aby nebolo spoločenskej nerovnosti, spoločenskej neslobody, nadvlády privilegovaných stavov a »cirkevného a dogmatického útlaku«. Táto revoltujúca masa je zdrojom demokracie. Bojuje

9) Tamtiež, str. 30.

10) Srv. Herben: T. G. Masaryk, str. 147.

11) Česká Mysl, r. XXX., str. 65/66.

sa proti neslobode, ale zabúda sa na slobodu; bojuje sa proti nerovnosti, ale nemyslí sa na rovnosť. Vynášajú sa zákony, ktoré prenasledujú neslobodu a nerovnosť, ale v paragrafoch zabúda sa na sociálne ručenie slobody a rovnosti pred zákonom.

Demokracia liberálna a skapitalizovaná.

Revolučná demokracia nedomyšlela svoj program hospodársky, ani sociálne. Uspokojila sa len svetonázorovým odbojom v smysle revolučnej formulky veľkej francúzskej revolúcie, odbojom občana, výrobcu a učenca proti kráľovi, šľachte a kléru, vyvrcholila v politickom víťazstve meštianstva, dovolila občanom a výrobcom úplnú a nekontrolovateľnú slobodu hospodárskeho podnikania a takto sa stala rodnou sestrou kapitalizmu. Ideologicky demokracia ponížila sa na jednoduché agitačné heslo civilného etosu seabavedomej buržoazie, na služobnú liberalizmu a pokrokárstva.

Takto zliberalizovaná demokracia osvojila si aj liberalistické hospodárske postulátum o autonomizácii hospodárskych zreteľov. V mene demokracie do služieb týchto hospodárskych zreteľov bol postavený aj štát, čím tieto úplne sa oslobodily od všetkých sociálnych a mravných záväzkov. Tento liberálno-hospodársky proces skončil sa v nadvláde kapitálovej hmoty a v dnešnej kríze. »Čím autonomnejší stáva sa hospodársky proces, tým dôslednejšie pripodobňuje všetky složky sociálneho života, všetky sociálne inštitúcie, vzťahy, názory svojmu vlastnému poriadku až k onému stupňu, kde prebujnená autonomizácia hospodárska končí sa nadvládou kapitálovej hmoty nad celou spoločnosťou, tedy i nad svojím »demokratickým samourčenie« (J. J. Fischer).

Demokracia politická.

Týmto zabezpečené boli možnosti nekonečného rozprestierania sa kapitalizmu. Vplyv kapitalizmu zasiahol až na základy stavby politickej ideológie a stal sa nielen dozorcem, ale spolu i regulátorom — a to v svoj prospech — súdružského života v samých organizáciách demokracie. Takto demokracia podľahla úplne hospodárskemu mechanizmu; jeho doplnkom bol kapitalizmus. »Demokracia osvojila si tie isté teoretické predpoklady mechanického súčtu mechanicky na roveň postavených jednotlivcov a skupín, spoliehajúc sa, že takto mechanicky vznikne i jednotná sociálna skladba; jej hospodárskou a sociálnou mierou je kapitálová hmota v rukách kapitalizmu« (J. J. Fischer). Kapitalizmus v svoj prospech určil i hmotu politickú, v nej štandardizoval i demokraciu a dal vznik politickým stranám, ktoré staly sa mocenským výrazom jednotlivých skupín, určujúcich svoj »demokratický« program podľa požiadaviek skupinových záujmov. Takto kapitalizmus v záujme svojej kapitálovej hmoty vytvoril politickú demokraciu, ktorá, ako taká, prestala byť vládny sociálnym prvkom, ponechajúc si len prvok kontrolný: parlament, ktorý mal kontrolovať svoju vlastnú zákonodarnú funkciu. Politické strany vládnu; demokracia je ich kontrolórom, pravda, podľa programu a mocenských pozícií samých strán.

Oblasť hospodárska i v rámci parlamentarizmu podržala si svoju

autonomnosť, preto parlamentarizmus nemohol ani sociálne, ani hospodársky zakotviť, alebo zakotvil len veľmi povrchne, a sám stal sa príčinou krízy demokracie. »Tieto okolnosti by by zapríčinili ochromenie kontrolnej funkcie demokracie i vtedy, keby vedľa týchto nebola sústavne podlamovaná trvalým rastom mechanizujúcich tendencií, zrejmych jak v samej ideológii demokracie, tak v spôsobe ich politických (strannických, vládnych) prejavov. Podliehajúc svojej kapitalizácii, t. j. nadvláde masových zreteľov, prekazila akýkoľvek kontrolný zreteľ v zárodku tvrdou váhou svojich hmôt« (J. J. Fischer).

Nová demokracia.

Socialisti starej demokracii pripisujú tri »kladné« prínosy: 1. uplatnenie civilného etosu buržoazie proti feudalizmu; 2. socialistické očistenie buržoazného etosu etosom plebejským, alebo sosocializovanie liberalisticko-hospodárskych výhod a liberalistického svetového názoru; 3. uplatnenie postulátu individuálneho sebavedomia v smysle slobody presvedčenia a práva kontrolného. Nová demokracia v týchto prínosoch nenachádza kladné sociálne prvky preto, lebo sami socialisti nimi nevedeli odstrániť »osudný rozpor nesmiernych zázrakov kapitalistickej produkcie a katastrofálneho hospodárenia nimi«. Preto nová demokracia nechce byť socialistickou!

Stredom novej demokracie je človek v ponímaní existenčnom, ktorý, chcúc byť tvorivým, v prítomnosti usiluje sa uplatniť celú kladnosť akejsi »dramatickej rezonancie« celým svetom. Novej demokracii ide o to, aby táto rezonancia človeka, ako sociálneho činiteľa, bola zdravá a požehnaná. Človek, sociálny genius! »Genius je usilovnosť, ktorá je sústredená na otázky drobné a najdrobnejšie, jednoduché a najjednoduchšie. Len nebuť revolucionárom s fantastickým gestom a fantastickými vidinami, nebuť revolucionárom mystikom, ale človekom, ktorý vie každý svoj krok mravne a rozumne odôvodniť. Človek nesie zodpovednosť za to, čo činí, aj zodpovedá za prácu revolučnú« (Masaryk). Nová demokracia chce siahnúť až na korene tejto rezonancie, ktorá je obojstranná: Človek prijíma z kolektíva tisíce podnety a sám jej dáva nové hodnoty, vytvorené svojou prácou. Preto nová demokracia veľkú váhu kladie na slobodu osobnosti. Sloboda táto nech je ponímaná v smysle tvorivosti, zodpovednosti a presvedčenia. Nivelizácia ľudských charakterov nie je prípustná, preto aj idea rovnosti neponíma sa mechanicky, ale dynamicky a bezpodmienečne musí byť doplnená a zdokonalená ideou kvality, elity, poctivosťou a šľachetnosťou pracujúceho. Nová demokracia nechce byť vládou, ale v prvom rade spravodlivým a ideálnym pedagogom sociálnej charakternosti. Rozšírenie princípu rezonancie zo slobody jedinca na slobodu masy bolo kliatbou starej demokracie, ktorá priamo následkom tohto rozšírenia dostala sa do úzkych uličiek sociálnej i hospodárskej kompromisnosti a konformizmu. Na mravnom charaktere a osobnej dokonalosti človeka, ako sociálneho činiteľa, vystavaná sociálna rezonancia novej demokracie smeruje k rovnováhe individuálnych síl a schopností v národnej spoločnosti. Nová demokracia týmto zanecháva asociálny a sumačný princíp starej demokracie, organizuje princíp skladobný... princíp myšlienky, odvahy a činnosti

statočno-sociálnej osobnosti... Pravá demokracia rodí sa v dokonalosti človeka. Preto statočnosť, charakternosť a láska dokonalého človeka má hlavnú iniciatívu v demokracii. Nová demokracia stotožňuje sa s poctivou a horlivou službou sociálne dokonalého človeka. Hľa, ideál novej demokracie! Na tomto ideále spočíva vláda elity, skutočne úrodný parlament, majorita, doplnená kvalitou, a sociálna autorita.

Nová demokracia a encyklika „Quadragesimo anno“.

Nová demokracia dynamicky znamená: sociálne uplatnenie hospodárskej a sociálnej tvorivosti jedinca. Jedinec je určený svojimi právami a povinnosťami v spoločnosti. Spoločnosť je určená svojou službou v prospech jedinca. Jedinec a spoločnosť sú vzájomne viazaní funkcionálne. Slovom sociálna služba jedného pre všetkých a všetkých pre jedného. Individuum má byť východiskom a cieľom všetkých sociálnych činností so zreteľom na všeobecné blaho. Triedny boj musí ustúpiť personalizmu. Jedinec je zodpovedným faktorom sociálneho boja vo forme sociálnej činnosti.

Nová demokracia túto sociálnu aktivitu nového demokrata chce organizovať v rámci občianskeho práva. V mene humanity hlása odbožštenie človeka! Sníva o zodbornení a zvečnení človeka! Je veľmi pochybné, že by nová demokracia na základe reálnej humanity a humanitnej etiky vedela zdokonaľiť zákonník občianskeho práva tak, aby tento stal sa sociálnou autoritou, rešpektovanou svedomím všetkých jedincov. Spoliehanie sa len na paragrafy občianskeho práva bolo kliatbou i starej demokracie. Preto už Lev XIII. v svojej encyklike »Rerum novarum« a znova Pius XI. v encyklike »Quadragesimo anno« celou váhou svojej autority žiadajú sociálne rehabilitovanie prirodzeného zákona. Boh určil práva a povinnosti človeka! Tieto sú smerodajné i v spoločnosti. Prirodzene, povinnosti stupňujú sa s dokonalým človeka na sociálnu spravodlivosť, ktorú kresťanské svedomie dovŕši a korunuje bratskou láskou. Táto sociálna spravodlivosť, spojená s láskou, je základom práva človeka. Preto »obnovenie spoločnosti — píše Pius XI. — je možné len otvoreným a úprimným návratom človeka k náuke evanjelia, čiže k prikázaniam Toho, ktorý jediný má slovo života večného, ktoré ani pominutím neba i zeme sa nepomíne.« Nová demokracia len »kvalitou«, »výkonnosťou« a »duchovnou výškou« jedinca nič nedocieli! Je potrebné demokraciu vložiť na večné základy prirodzeného zákona, Bohom nám daného. Je potrebné, aby demokracia vychovávala človeka tak, aby on bol skutočným a horlivým plniteľom tohto zákona... Toto je jediná cesta k sociálnej spravodlivosti. Konečne je potrebné, aby táto spravodlivosť spojená bola s Kristovým zákonom lásky, »ktorý je záväzkom zdokonalenia«. Sú preto na veľkom omyle tí nerozumní reformátori — učí encyklika »Quadragesimo anno« —, ktorí budujú len na spravodlivosti a pyšne zamietajú spoločnosť lásky... Samá spravodlivosť totiž, keď aj s tou najväčšou svedomitosťou zachovávaná, môže síce odstrániť príčiny sociálnych sporov, ale nemôže spájať srdcia a sjednocovať vôle. Z toho nasleduje, že všetky ustanovizne, majú za cieľ zaistovanie pokoja a povznášanie vzájomnej pomoci medzi ľuďmi, nech sa zdajú

byť akokoľvek dokonalými, majú najsilnejší základ v sväzku vôle, ktorým sú členovia spoločnosti vzájomne spojení, takže tam, kde tento chýba, ako nás o tom skúsenosť často presvedčuje, nič neosožia ani najvýbornejšie ustanovenia. Úprimná spolupráca všetkých k dosiahnutiu tohože celkového dobra spoločnosti teda nemôže jestvovať, ak sa všetci členovia spoločnosti necítia byť údami tejže veľkej rodiny a synmi tohože Otca nebeského, ba viac: jediným telom v Kristu a »jedni údami druhých« (Rim. 12, 5), takže »keď jeden národ trpí, spolutrpia s ním aj ostatné« (I. Cor. 12, 26). Tu a takto by mala zatkvíť nová demokracia.

U Mikuláša Schneidra-Trnavského.

Števo Schultz.

Každý národ je hrdý na svojich vynikajúcich ľuďoch, či oni vynikajú vo vede, či v umení, či už v športe.

O slovenskej hudbe ani nemôžeme hovoriť, žeby sme nespomenuli nášho Mikuláša Schneidra-Trnavského. Veď on je v našom hudobnom živote ten, o ktorom vie už aj cudzina. Čitateľov tohto časopisu bude iste zaujímať, keď opíšem svoju návštevu u neho.

K Schneidrovi-Trnavskému ľahko sa dostať, keď chce človek hovoriť o hudbe, alebo o hocičom, ale ťažko sa dostať k nemu, keď chceme s ním hovoriť o ňom samom.

V každú nedeľu spieva v trnavskom dóme sbor a účinkuje orchestr. A v tomto orchestri hráme mu mnohí a hráme veľmi vďačne. Akési srdečné teplo prúdi z tej jeho taktovky. A keď sme v muzike, každému tyká a nám to od neho tak prirodzene, tak dobre padne. A vše, keď mu tam niečo neladí, alebo nášmu zraku ujde dynamická značka, poriadne nás vyhreší, ale o chvíľku už sa usmieva a na rozlúčku milo nám povie svoje »servus«.

Po takejto omši som sa dostal k nemu.

Vstúpili sme do jeho pracovne. Na stene plno cenných malieb od rozličných majstrov, medzi nimi dva podarené portréty majstrove. Všimnul som si na stene malého obrázku a spýtal som sa, kto ho maľoval. Vážno-žartovnou tvárou odpovedal:

— Mikuláš Schneider-Trnavský.

V kúte pekný čierny klavír, pri ňom husle a hore na ňom malé husličky, iste dcéruškine.

Posadil ma do fotelu... a začal hrať, a to slovenské piesne. To bola ouvertúra interviewu. Hral dlho a pritom ma upozornil na všeličo, na mnohé nám neznáme krásne piesne, pričom som sa mimochodom všeličo dozvedel o ňom samom. Radosť bola ho počúvať, ale ja som sa chcel s ním aj rozprávať. A hneď som mu aj dal prvú otázku:

— Prosím, ako ste sa stali hudobníkom?

Trnavský sa zamyslel a potom začal:

— Moji rodičia milovali hudbu. Otecko môj rád spieval a sprevádzal sa pritom na gytare. A mamička moja, keď sme my deti spievaly, vždy »trafila« alt, hoci noty ani nepoznala. Ja sám som mal už za mladi pekný soprán — už ako žiak ľudovej školy spieval som v konvikte sóla vianočného oratoria. Tu som videl aj prvý veľký orchester. Vtedy žili totiž v Trnave povestní kapelníci Alexander a Ladislav Beznák, ktorí mali nielen výbornú cigánsku kapelu, ale aj klasický orchester. Orchester tento stál ozaj na umeleckej výške a za letnej sezóny hrával v povestných nemeckých kúpeľoch.

Teraz sa znova trošku zamyslel a zahrál mi jedno sólo, ktoré v spomenutom oratoriu spieval, a videl som, že jeho duša zaletela pekných pár rokov späť. A hneď zas pokračoval:

— Mama nás durila spievať po kostoloch u jezuitov, potom v bývalom univerzitnom chráme. Bolo nás chlapcov asi 20; takí trnavskí »Sängerknabi«. Tak sa stalo, že v cirkevnom speve som sa vyvinul natoľko, že už ako 13ročný chlapec som odbavoval v kostole bohoslužby. Repertoár spevov celého cirkevného roku som už vtedy ovládal na organe z pamäti. Už ako chlapec som si vedel predstaviť, ako znie orchester, už som počul v myslí v ňom každý nástroj. Ako 15ročný účinkoval som v dome ako organista a koncertujúci huslista. Bolo to pod nebohým dirigentom chóru Matzenauerom.

Osmelil som sa na novú otázku:

— Kedy ste začali hrať na husle?

— V prvej gymnázii naučil som sa za krátky čas bez učiteľa toľko, že som všetko zahrál, čo som vedel zaspievať.

— Kto bol Vaším prvým učiteľom hry na husle? — pýtal som sa znova.

— Učiteľ hudby Julius Kubička, hudobník z chóru dómskeho. Ale teraz mi prišlo niečo na myseľ. Vtedy chodil so mnou do gymnázie dnes už slávny maďarský skladateľ Zoltán Kodály. Bol uzavretej povahy, ale nahovorili sme ho, aby chodil na dómsky chór. Kodály hrával tem cello a husle. A tu si trúfam tvrdiť: Keby sme my neboli vytrhli tohto samotára z jeho utiahnutia a nezvábili na trnavský dómový chór, nikdy by sa azda v ňom nebola prebudila jeho hudobná genialita. Nadšený krásou cirkevnej hudby, už ak 15ročný komponoval cirkevné vložky a orchestrálne skladby. Smelo môžeme teda povedať, že Maďarom dal Kodály trnavský dómový chór.

— Ako žiak bol som gymnaziálnym organistom cez tri roky a... — usmial sa Trnavský — po maturite venoval som sa čisto hudbe, a to proti vôli rodičov. Často mi s hrôzou opakovali: »Stal si sa muzikantom.« Teda takto som sa stal »muzikantom« — zasmial sa Trnavský.

— Kde ste odbavili hudobné štúdiá?

— Na viacerých miestach — odpovedal. — Rok v Budapešti u prof. Hanuša Koesslera, potom vo Viedni dva roky u prof. Graedenera a v Prahe dva roky u prof. Steckera.

— Dovoľte, aby som bol zvedavý — povedal som —, ako ste sa dali do slovenských piesní?

— Impulz k harmonizovaniu slovenských piesní dal mi vo Viedni

Gejza Reháč, terajší senátor, ktorý ma, spievajúc svojim krásnym baritonom, oboznámil s tvorbou ľudového spevu. Tam bol vtedy aj Anton Štefánek a spolu pracovali v spolku »Národ«.

— A potom ste sa dali do komponovania pôvodných svojich slovenských piesní?

— Áno, to bolo prirodzeným pokračovaním môjho vývoja.

— Budte tak láskavý a povedzte mi, ktorá bola Vaša prvá pôvodná slovenská pieseň?

— Bola to pieseň »Tie bojazlivé tvoje oči«. Vyhral som s ňou cenu na súbehu Slovenskej ligy v Amerike. Ale nebola to ešte pieseň, komponovaná v duchu slovenskom, bola to len pieseň na slovenský text. Meno básnika mi teraz neprichodí na um. Nech mi toto môj neznámy poet odpustí. Potom prišla pieseň »Daleko-široko«, ktorá pri svojom $\frac{6}{8}$ takte ešte vždy nie je celkom slovenská, ale predsa znárodnela. Potom prišlo 31 mojich slovenských piesní, ktoré vydal Detvan v Prahe roku 1904. Ďalej »Drobné kvety«, 10 piesní, v roku 1906. Potom »Slzy a úsmevy«, desať piesní, v Turč. Sv. Martine roku 1911. Posledné dve diela na slová slovenských básnikov. Roku 1920 nasledovala pôvodná sbierka »Z srdca« na slová nebohého Ferka Urbánka, z ktorej tiež niektoré znárodnely, na pr.: »Keby som bol vtáčkom«, »Ružičky«. Roku 1922 vyšlo 125 slovenských národných piesní pre spev a klavír, ako aj Husľová sonáta g-mol.

— Je to tá — prerušil som ho —, ktorú ste roku 1931 hrali v Nitre spolu s Kafendom?

— Áno, tá.

— V tomto čase — pokračoval Trnavský — vyšly »Ave Maria« a »Ave maris Stella«. Keď som ho poprosil, aby mi ich zahrál, vyhovel mojej prosbe. Je to krásna cirkevná melodika, komponovaná pre spev, husle a organ.

— Potom vyšla »Alma redemptoris« pre husle, spev, cello a organ. Roku 1922 vyšly »Modlitby a piesne« nákladom Spolku sv. Vojtecha.

Tuná musíme poznamenať, že tu nielen vzorne sharmonizoval známe slovenské cirkevné piesne, ale vložil ta aj niekoľko svojich krásnych skladieb cirkevných.

— A orchestrálne diela, prosím? — pýtal som sa ďalej.

— Mám »Veselo hernú ouverturu«, »Dumku a tanec« a potom na Pribinove slávnosti komponovaný »Pribinov sľub«. Najnovšie som komponoval vianočnú omšu »Missa pastoralis«, ktorá odznela v Trnave v tieto Vianoce. Je to omša na motívy slovenských vianočných kolied. Pre sláčikový kvartet som napísal »Humoresku«. Spomeniem ešte svoju chorálovú meditáciu pre orchester, miešaný sbor a organ.

— Ktoré sú, prosím Vás, Vaše mužské sbory?

— V prvom rade spomeniem tu »Veje vietor«, »Štefánik«, »Na Bradle zádušivom«, »Padol kameň«, »Hľa, sliel-tol orol«, »Prebratí z vekových tiem«. Milou skladbou je

mi »P a r a f r á z a n a E j u c h n e m«. Posledná stavia na sbor (mužský) veľké umelecké požiadavky.

Zahral mi ju. Na konci je dvojité sbor: jeden sbor spieva »Ej uchnem« a druhý súčasne bývalú cársku hymnu. Ozaj niečo krásneho.

Potom spomenul pieseň »N a d k o l í s k o u« a iné, aj melodrámu »V a r i n k a«, komponovanú k textu I. Grebáč-Orlova.

— Aké plány máte?

— Nemám plány, pracujem impulzívne.

— Akú mienku máte o slovenských libretistoch?

— Teraz — bohužiaľ — ešte ich nemáme.

— Na čom pracujete teraz?

— Mám plné ruky práce s jednotným cirkevným spevníkom.

— Čo si od neho sľubujete a aký bude?

— Ťažko je mi o vlastnej práci sa vyjadrovať. Bude obsahovať všetky vhodné cirkevné piesne celého Slovenska pre cirkevný rok. Spevník bude na piesne bohatý. Najkrajšie budú v ňom piesne, objavené v Cantus Catholici z roku 1655. Tuto si získal neoceniteľných zásluh náš msgr. Ján Pöstényi, ktorý ma priviedol k prameňom, z ktorých čerpať bolo mi nevýslovným duševným pôžitkom. Keď bude tento náš vznešený podnik želaným úspechom korunovaný, Jánovi Pöstényimu bude patriť palma uznania za zabudnuté, ale ním objavené skvosty našich cirkevných piesní.

*

Mikuláš Schneider-Trnavský je skladateľom-Slovákom od kosti. Je ním nielen teraz, bol ním aj pred prevratom. On bol jediný, ktorý sa smelo ozýval aj vtedy, keď na Slovensku — môžeme povedať — mrzla trávnicia na našich ústach. Mlčalo vtedy všetko, mlčal vtedy aj Bella, ale ozýval sa náš Mikuláš Schneider-Trnavský. On bol akoby jediným majákom slovenskej hudby, ktorý svetlom svojej slovenskej muziky zasvietil do tmy našich vtedajších čias. Neušiel útokom ani on. Bol na príklad pre svoje piesne »Slzy a úsmevy« napadnutý v trnavskom miestnom týždenníku v článku: »Nagyszombati székesegyházi karnagyunk nemzetiségi dicsősége« (Národnostná sláva nášho trnavského riaditeľa dómového chóru). No, náš Trnavský ostal tým, čo bol, ba toto všetko bolo len novšou vzpruhou k tým mohutnejšiemu jeho rozletu v ríši slovenských tónov.

*

Ani sme nezbadali a prebehly tri hodiny. Úprimne som sa mu poďakoval, vyprevadil ma a bolo po návšteve.

Buďme radi, že Mikuláš Schneider-Trnavský je úplne svieži, sviežejší ako mnohí naši mladíci, veď my od neho ešte veľa čakáme — a sme presvedčení, že sa v ňom nesklameme. Hodne jeho piesní už znárodnelo, čo je najjasnejším dôkazom, že sú to piesne v ozajstnom slovenskom duchu komponované. Mikuláš Schneider-Trnavský je najväčším hudobným tvorcom prítomnej slovenskej hudby. Nerád hovorí o sebe, aj tieto slová som dostal od neho len akýmsi terorom. Som rád, že ich môžem tu podať — náš milý Mikuláš Schneider-Trnavský mi to odpustí.

Ján Gotčár.

Zabudnutí slovenskí katolícki buditelia.

K. Čulen.

Často počuť vetu, že sme chudobní. Nemáme veľkých historických osobností, nemáme vojvodcov, chýbajú nám zvučné mená veľkých politikov. Azda čiastočne je to pravda. Ale či víťazstvo bitiek je závislé len od generálov? Či dobrý vojak nezachráni niekedy viacej ako generál? Historia naša nie je taká chudobná na vynikajúcich ľuďoch, ako by sa zdalo. Podobáme sa často tým ľuďom, ktorí pokladajú drahokam za bezcenný kamienok. Áno, historia naša má dosť drahokamov, pozná veľa obetavých ľudí, nezištných pracovníkov, len treba tieto zabudnuté drahokamy ukázať, vytiahnuť ich z úkrytu a postaviť na svetlo, kam patria.

Ak Moyses znamenal u nás vrchol, treba nám poznať i stráne, po ktorých sa dostal k tomuto vrcholu. Moysesovo krásne dielo národného prerodenia by sa nebolo nikdy mohol uskutočniť, keby bol býval v tejto ťažkej práci osamotený, keby nebola za skvelou postavou veľkého slovenského biskupa stála armáda pracovníkov, hoci malá, ale bola tu. Malý počet vyvažovala sila ducha a sebaobetovania, ktoré neznalo hraníc.

Slovenská historia z rokov moysesovských má toľko krásnych postáv, že ťažko hľadať iné slovenské obdobie, bohatšie na národných pracovníkov.

Matičná doba, ako sme zvykli moysesovskú éru nazývať, to bol čas najväčšieho rozmachu národných síl. Národnostný boj rozhodnejšiu formu dostal práve v týchto časoch. Ale nebol to len čas papierového vlastnenia bez ohľadu na skutočnú potrebu slovenského ľudu. Táto doba je zároveň i prvým úsekom uvedomelej sociálnej práce za slovenský ľud. To bol boj o reč i o chlieb a o kus lepšieho života, o vyššie ľudské hodnoty. Keď pod zorným uhlom týchto skutočností dívame sa na matičné obdobie, vidíme, že pestrí sa množstvom dobrých a vytrvalých pracovníkov. Cesty často boli rozličné, ale cieľ bol rovnaký. Matica slovenská, Spolok sv. Vojtecha, gymnáziá, alumneá — to všetko boli krásne prejavy slovenskej solidarity a zároveň i slovenskej charitatívnej práce.

So slovenskou národnou otázkou klopaly na dvere slovenskej historie i nové problémy. Vyhýbať ich riešeniu by bolo znamenalo neúspech programu národného prebudenia.

Pred týmto komplexom otázok sa matičná generácia neuhýbala. Riešila s otázkou sociálnou zároveň i otázku národnú a naopak.

Jeden z drobných sociálnych pracovníkov, ktorý vyoral hlbokú brázdú na národa roli dedičnej, bol Ján Gotčár. Gotčárovo meno je dnes takmer neznáme, hoci, podľa práce súdiac, Gotčár by si zaslúžil, aby vďačný národ pomníkom uctil pamiatku tohto národného buditeľa a veľkého sociálneho pracovníka, jedného zo zakladateľov Matice, katolíckeho gymnázia v Znieve a iných slovenských podnikov. Od rokov revolučných až do posledného dychu stál za každým národným

pohybom. Práca za národ, za slovenské chudobné študentstvo, za slovenské katolícke gymnáziá a slovenskú kultúru bolo Gotčárovým životným programom.

Ján Gotčár narodil sa 1. júna r. 1823 v Makove. Otec Gotčarov bol lesným u grófa Eszterházyho. Sotva mal Gotčár päť rokov, zomrel mu otec a tým starosť o štyri siroty zaľahla na matku. Gotčárova matka, chcúc z malej penzie dať deťom slušné vzdelanie, musela sa dať odhodlane v životný zápas. Aby umožnila výchovu dietok, odstahovala sa do Žiliny a tu na nižšom gymnáziu začal študovať mladý, nadaný Gotčár. Zo Žiliny odišiel pokračovať v štúdiách do Tešína. Keďže vedomosti, nadobudnuté na žilinskom gymnáziu, nestačili pre vyvinutejší ústav tešínsky, Gotčára prijali len do tretej triedy, a to len ako súkromného žiaka. Po dvoch rokoch odišiel z Tešína do Kečkémétu, hlavne aby sa naučil po maďarsky. Gymnaziálne štúdiá zakončil v Arade. Po gymnaziálnych štúdiách odišiel na filozofické štúdiá do Trnavy.

Do týchto čias nemožno hovoriť o nejakom slovensko-národnom duchu Gotčarovom. Napájaný z toľkých kultúrnych prameňov, mladý študent nebol náležite orientovaný. Rozhodný krok na tomto poli znamenala pre Gotčára Trnava. V Trnave našiel uvedomelých slovenských študentov i profesorov. Vplyvom týchto z Gotčára sa za krátky čas stal uvedomelý slovenský národovec, ktorý pozná i cudzie kultúrne pramene, pozná slovenskú chudobu, ale neodcudzuje sa jej. Tu v Trnave sa soznámil s Jankom Palárikom, smelým Slovákom, i s Viktorinom. V Trnave bol i Gerometta a dr. M. Šteffany, ktorí mocne vplývali na mladých slovenských študentov.

Gotčár sa v roku 1842 hlásil do bystrického semenišťa. Ak trnavské obdobie znamenalo národné prebudenie, tak obdobie v Bystrici znamenalo zocelenie tohto národného povedomia. Štefan Záhorský, Ján Országh, to boli dvaja ochrancí bystrických slovenských študentov. Slovenských študentov práve patronanciou menovaných mužov stále pribúdalo a tak pomaly sa tvorila slovenská študentská tradícia, rozhodne jedna z najstarších na Slovensku. Roky a roky Bystrica bola strediskom i útočiskom slovenských študentov.

Súčasne s Gotčárom tu študoval Julius Plosič, tiež jedna výstižná a charakteristická osobnosť z moysesovského kruhu.

Po skončení teologických štúdií, v roku 1846, biskup Rudňanský vymenoval Gotčára za gymnaziálneho profesora s podmienkou, že za tri mesiace složí potrebné profesorské skúšky. Gotčár bol so skúškami hotový ešte pred určeným termínom.

Gotčár sa stal profesorom a taktó vnikol do študentského prostredia. Gotčár, ktorý nedávno prešiel trnistou cestou chudobného študenta, usiloval sa všemožne napomáhať štúdium chudobných slovenských študentov.

Ako profesora bystrického gymnázia zastihol Gotčára i revolučný rok 1848-49. Hoci väčšina profesorov gymnázium opustila, Gotčár ostal až do konca. Svedomie jeho bolo čisté; pracoval pre dobro všetkých.

Porážkou maďarských revolučných vojsk u nás nastalo uvoľnenie. Maďarizácia povolila, zato Bachova vláda začala germanizovať. Čiastočný zisk bol i v tom, že niekoľko popredných Slovákov sa dostalo

na niektoré zodpovednejšie miesta. Medzi inými bol i Gotčár ustanovený za hlavného notára Zvolenskej stolice. Tento úrad zastával od 1. augusta 1849 do 23. novembra 1849, keď bol vymenovaný za stoličného tajomníka po boku vládneho komisára Rárusa. V tomto mieste Gotčár urobil veľa. Gotčár bol vlastne komisárom, lebo Rárus spolieval sa úplne na agilného Gotčára, ktorému neušla ani najmenšia vec. Gotčár musel byť informovaný o všetkom. Pravda, takáto agilita niektorého úradníka nesie za sebou intriky poškodených. Tak to bolo i tu. Proti Gotčárovi sa stále intrigovalo, konečne toto intrigánske zákulisie, ktoré vplývalo i na predstavených, úplne ho znechutilo. I tlak shora následkom útokov stále mocnejšie znemožňoval očistné dielo Gotčárovo. Zanechal toto miesto a vrátil sa do gymnázia na profesorskú katedru, aby sa cele venoval len výchove slovenskej mládeže.

V nastalých zmenách roku 1856 vláda vymenovala Gotčára za riaditeľa užhorodského gymnázia.

Gotčár bol jeden z prvých, ktorý sa pokúsil založiť študentské alumneum. Ešte ako bystrický profesor založil podporujúci spolok na pomoc chudobným slovenským študentom. Osud chudobných študentov nebol Gotčárovi neznámy. Ako profesor videl, ako ťažko sa študuje niektorým chudobnejším študentom. Gotčár sám sa staral o obedy, zaobstarával kondície, školské knihy a pomôcky, keď nebolo peňazí, aj pýtal od bohatších. Viacerým študentom takto umožnil vyštudovanie.

To isté robil i ako riaditeľ užhorodského gymnázia.

Päťdesiate roky boli slovenskej národnej myšlienke o niečo priaznivejšie, ako predchádzajúce. Vláda držala Slovákov ako dobrú šachovú figuru, s ktorou sa dá manipulovať podľa potreby, a jej cena rastie polohou iných figúr. Čas bol taký, že i tá slovenská figura na šachovnici politickej mala cenu a muselo sa s jej prítomnosťou počítať. A takto vláda robila i Slovákom nepatrné ústupky. Niektorí Slováci postupovali v úradoch. Ani na Gotčára sa nezabudlo. V roku 1858 bol vymenovaný za školského radcu a hlavného riaditeľa okresu veľkovaradínskeho. O dva roky neskôr stal sa opäť koblánskym.

V časoch prvého provizória, keď vláda zasa viacej počítala s Maďarmi, pomaly začínala rušiť dané sľuby; Slovákov dala do disponibilít zároveň s rakúskymi úradníkmi. V týchto časoch prišiel rad i na Gotčára.

Ale za krátky čas, keď pomery nadobudly inej tvárnosti, i tí nepotrební Slováci sa zas dostali na program. Gotčára, ako prvotriedneho odborníka uhorských školských problémov, povolali do miesto-držiteľstva za referenta školských vecí. Nie na dlho, lebo v prvej nastalej zmene opakuje sa predošlá historia: disponibilita, teraz už s konečnou platnosťou. Roku 1867 je Gotčár penzionovaný. Odpočinok trávil čiastočne v Pešti, ale hlavne v Žiline.

Gotčár bol ešte mladý do penzie. On, ktorý strávil celý predchádzajúci život v práci, nemohol zvyknúť na nečinnosť. Jeho povahe sa protivilo hľivenie. I pomery na Slovensku boli také, že nečinnosť bola by bývala národným hriechom.

Biskup Moyses nezúčastňoval sa už vo verejnom živote v tej miere, ako predtým. Jeho listy z tých čias sú už plné pesimizmu, pred-

vída až skoro do detailov celý priebeh budúcich udalostí. Vidí, že jeho generácia už dohráva rolu, blíži sa rozhodný boj. Jedinou nádejou je mu mládež. Na mládeži stojí svet — píše Karlovi Kuzmánymu — a stará sa o to, aby Matica študentské štipendiá rozmnožila. O tieto štipendiá biskup Moyses i predtým musel sviest boj proti vládnemu komisárovi na shromaždeniach Matice. Moyses zdôraznil, že povinnosťou Matice je práve hmotnými obetami zaistiť vývin slovenskej kultúry. Bez peňazí nedá sa myslieť na veľké kultúrne činy.

Bolo to po bystrickej katastrofe, keď po novom silnom útoku maďarskému šovinizmu skutočne pošfastilo sa poraziť jednu najsilnejšiu baštu slovenského víťazstva, keď zmaďarizovali slovenské gymnázium v Banskej Bystrici. Moyses predvídal, že táto bašta je pre nás definitívne stratená, že niet nádeje na zmenu.

Ale súčasne dorastala bystrická generácia. Mládež, odchovaná pod rukou biskupa Moyses, vstupovala na javište slovenskej historie. Táto mládež, odchovaná výbojným duchom biskupskej rezidencie, ťažko niesla, že slovenský katolicizmus, ktorý priniesol toľko kladných hodnôt do slovenského národného života, nemá ani jediného slovenského katolíckeho gymnázia. Hlavne nedostatok tohto gymnázia pociťovali slovenskí katolíci a cirkevné kruhy.

V časoch tohto duševného kvasu, na hranici nového prerodenia vychádza v »Pešťbudínskych vedomostiach« článok »Slováci a autonómia katolíkov, ohľadom na cirkev a školu«, podpísaný pseudonymom Kysučan (Gotčár), a o mesiac už bol uverejnený Ohlas k slovenským katolíkom od viacerých slovenských svetských katolíkov. Gotčárov článok bol takým prvým impulzom, prvým prejavom o katolíckej slovenskej škole. V článku sa zaoberal najmä slovenskými školami z hľadiska cirkevného fondu a reklamoval v správnych komisiách zodpovedný počet slovenských hlasov.

Krajciar ku krajciariku sa shromažďoval a dalo sa do stavby novej budovy, a keď sa malo gymnázium do novej budovy presťahovať, minister Trefort vyhlásil, že múry gymnázia sú vlhké, stará budova gymnázia nevyhovuje a preto gymnázium dal zatvoriť a základinu, ktorú složil chudobný slovenský ľud, dal zhabať.

Gotčár skoro celý tento kritický čas bol v Znieve, aby tu na mieste obhajoval dielo, ktoré tak v mnohom mohlo ďakovať za život i jeho práci. Daromné boly protesty a žiadosti. Darom písal listy známym, aby zakročili, darom zaklínal a zaprisahával Bartona na jeho kňazské svedomie, aby vydal svedectvo pravde. To všetko už nepomáhalo.

Po týchto udalostiach už ho nič nevábilo. Odsťahoval sa do Bratislavy a odtiaľto do Račištorfu, kde po dlhšej chorobe 19. augusta roku 1883 vypustil dušu v 60. roku svojho veku.

»Veterán, rodolub, slovami i skutkom vždy v predných radoch činný a zaslúžilý. Večná a slávna pamäť mu v národe« — zažialily »Národné noviny« nad jeho rakvou.

Pramene: »Katolícke noviny«, r. 1883; »Národné noviny«, r. 1883; »Cyrill a Method«, roč. I.; »Pešťbudínske vedomosti«, roč. VIII. — 1886; Jurkovich: Besztercebányai róm. kath. főgymnázium története; Výročné zprávy znievskeho gymnázia 1869—1874; Botto: Slováci, I.

Človek a Zem.

Dr. Juraj Šimalčík.

Dve skutočnosti, ktoré každému bijú do očí. Človek a Zem. Žijeme na Zemi, ale opravdive málo si ju všímame.

Dívame sa a pracujeme na nej len povrchno. Vnímame svojimi obmedzenými smyslami jej bohatosť, nadobúdame si rôzne poznatky, ale do jej vnútra nevnikneme.

Učíme sa takto mnoho, ale to je len na to, aby sme si svoj život nejako zabezpečili. Počnúc od detského veku stále pozorujeme, berieme do seba, vnímame, slovom skusujeme všetko to, čo nám naše smysly zo zovňajšieho sveta podávajú.

A robí to tak nielen jednotlivec, ale v jednotlivcoch celé národy, a to cez storočia, ba tisícročia. Každý len hromadí! A čo už iní nahromadili, to druhí jednoducho prevezmú a hromadia ďalej. A v tomto pozostáva pokrok ľudstva.

Ale teraz sa vyskytne otázka: čo s tou nahromadenou látkou? Či stačí ju ponechať tak ako je, alebo či je potrebné uviesť ju do nejakého poriadku, a ako?

Už v úvodnom článku, sfaby programe našej »Kultúry«, som spomenul, že nestačí len hromadiť nadobudnuté poznatky, ale treba ich vedieť aj pospájať a v jednotnosť uviesť, lebo ináč sa nevynajdeme vo svete.

A ako?

Spomenul som, že s tvorivou prácou r o z u m u treba ísť na jadro všetkých týchto vecí.

A takto potom ožije každý poznatok, každý kúsok, ktorý objavíme. Vlejem do nich »ducha a života«... Zo stojacích vôd stanú sa potom tečúce pramene a rieky, ktoré nás prifahujú a vedú. Všetko sa stane zaujímavým a krásnym.

Pozrime teraz trochu reálnejšie do toho!

Áno! Lebo bez »ducha a života« všetko je len mŕtva hromada.

Vždy som dojatý, keď čítam o vykopávkach kresťanských katakomb v Ríme. Koľko rokov sa tam pracovalo pod vedením neúnavného učenca Rossiho! Ale kým robotníci len jednoducho vyhadzovali na povrch celé hromady skál, sutín a iných naoko bezvýznamných kúskov, zatiaľ Rossi sám, osobne dôkladne prezrel každý kúsok, potom spájal rôzne kamienky a ukladal do poriadku. Robotníci sa divili, nerozumeli tomu. Veď oni len hromadili materiál, v kúskoch rozobratý vyhadzovali, Rossi to pospájal, prišiel na jadro týchto kúskov a ony takto ožily pred ním.

A takto pospája človek pomaly všetko na svete. Rodný dom s obcou, obec s krajinou, krajinu s ríšou, ríšu s čiastkou Zeme a všetky čiastky s celou Zemeguľou.

Je to teda vlastne historia, ale historia rozumujúca (filozofická), ktorá obsahuje v sebe vlastne všetko. A takto stáva sa aj skutočne učiteľkou života — magistra vitae.

A jakúže historiú má naša Zem? — Ohromnú.

Nedávno som navštívil vykopané starorímske mesto Pompei.
Úžasný dojem a pohnutie!

Roku 79. po Kr. lávou Vezuva zatopené a teraz vykopané mesto stojí pred nami. Skoro 1800 rokov bolo pochované. Založené bolo v VI. storočí pred Kristom. Historia jeho zahrňuje teda vyše 2400 rokov.

Koľký čas! Celá kresťanská historia prešla ponad ním.

A koľká veda, koľko umenia je v ňom! Človek priamo žasne, keď všetko to vidí, skúma a číta! Mŕtve mesto celkom ožije. Človek sa cíti akoby doma v dobe pred 2400 rokmi!

Ale poďme ešte ďalej!

Posledný kráľ Babylonie N a b o n e d u s, — ktorý panoval v rokoch 555—539 pred Kristom — v meste Sippar na ostrove Cypru našiel nápis Naram-Sina, syna veľkého kráľa Sargona, o ktorom hovorí, že panoval pred ním 3200 rokov.

Je všeobecne známa a vedecky dokázaná presnosť takýchto historických záznamov babylonských. Sú všetky vieryhodné, lebo sa srovnávajú aj s inými, najmä klinovými nápismi. Slovom králi v Babylonii panovali už pred 3800 rokmi pred Kristom.

Podobné historické stopy našli sa aj v Egypte, o ktorom je známe, ako presne viedli jeho obyvatelia svoje kalendáre. A koľká kultúra bola objavená aj tam!...

Slovom kultúrne dejiny ľudstva na Zemi az podnes môžeme odhadnúť na 6000 rokov.

A ďalej? ... Zem so svojou písanou historiou je azda vyčerpaná? Ďalej už nemôžeme ísť?

Môžeme. Lenže to je už historia nie ľudskou rukou písaná, ale — vôbec ž i v o t o m. Je to historia mŕtva, preddejinná a má aj svoje osobitné meno: geologia so svojou dcérou palaeontologiou.

Táto veda odryla a stále odrkáva už dávno pochované svety našej Zeme. Sú ony rad-radom poukladané so svojimi stopami života na Zemi. Veda geologická pozná už celé doby tohoto prastarého zemského života a triedi ich. Každý inteligent o tom vie. Celé knižnice sú už o tom. Sú rozobrané dopodrobna, hoci všeobecný názor na ne je ešte medzi učencami nie ustálený a azda ani nikdy nebude. Mojm úmyslom je len nazrieť duševným okom do týchto svedkov prastarej zemskej historie.

A tu nás naplní hrôza a úžas!

Vrstvy (formácie) Zeme so svojimi pamiatkami sú pravé mauzoleá cudzích nám zašlých svetov! Vidíme tu svety, v ktorých ešte nebolo nijakého života, potom sa ukáže rôzna flora a fauna (rastlinné a zvieracie svety) cez dlh-dlhé vývoje až podnes. Koľko tisíc, stotisíce, ba miliony rokov minulo medzitým? ... Kto by to vedel povedať? ... Cez aké premeny, katastrofy, revolúcie prešla naša Zem? ... Sú to len hádania, ale isté je, že tu je reč o ohromných dobách.

A kedy sa ukázal p r v ý človek na Zemi? ... Či písaná historia (asi 6000 rokov) úplne kryje aj jeho dejinný pôvod? ...

Prírodoveda na to nevie určite odpovedať. Mienky rôznych učencov sú len samé hádanky. Niektorí hovoria o závratných číslach, ktoré triezva veda považuje za romantické bájkky, nakoľko nemajú reálneho

podkladu. Lyell určuje vek ľudstva na 35.000 rokov. Upham to rozhodne odmieta a prijíma asi 10.000 rokov. Gilbertovi aj toto je primného a degraduje číslo na 7000 rokov.

Slovom, čím ďalej sa skúma príchod človeka na Zem, tým väčší sa zužuje doba toho.

Z toho zrejme vidno, že človek je vlastne Benjamínom na Zemi. Ó, ako neskoro prišiel tento pán do svojej zemskej vlasti!... Už byly tu rôzne druhy života a on ešte meškal... Koľko milionov rokov muselo minúť, kým sa objavil človek? Kto by to vedel povedať?...

Či nás neprejde hrôza pri týchto myšlienkach?... Akými trpaslíkmi sme proti našej matičke Zemi!... Čiou myšlienkou a dielom je toto všetko?... A zkadiaľ je to všetko a prečo sa to dialo tak a nie inak?...

Základy cirkevného práva.

Dr. Karol Körper.

Väčšina našej inteligencie je právnický vzdelaná. Preto aj na Cirkev hľadí rada najmä okom právnickým. Ale aj ostatná naša učená vrstva často badá, že v spoločenskom živote popri štátnom práve dominuje aj iné právo, ktoré neupomína síce na súdy, na žaláre a na tie mnohé veci, sprevádzajúce sankciu toľkých zákonov, jednak si nárokuje nie menšiu autoritu a ohľady, ako železný komplex štátneho práva. Je to právo cirkevné, ono imponderabilné čosi v právnickom svete, čoho si tak málo všímajú, a pritom musia mať na ume na každom kroku naši verejní činitelia.

Cirkevné právo je tu, a je všade, kde žije čo len jeden katolík, a najmä tam ukazuje svoju existenciu, kde násilným spôsobom chcú ho ignorovať pri aplikovaní uznaných noriem štátu a pospolitosti.

Cirkevné právo sa uplatňuje v prvom rade ako najautoritatívnejšia sbierka zákonov na svete, najmä od roku 1918, keď sa zjavil Kodex práva kanonického. Nečíta folianty, ročníky a hrubé sväzky, je to kniha, pozostávajúca z 2414 paragrafov, nič iného. Jednak vyrastá z dvojtisícročnej praxi a ako by bola určená na večné veky. Už aj pomenovanie paragrafov vzbudzuje v človeku dojem absolútneho sebavedomia. »K á n o n y« sú ony a nie jednoduché body zákona, ako by aj toto pomenovanie chcelo značiť, že ich normatívnosť je oveľa hlbšieho dosahu, ako všetky paragrafy svetských zákonov. Kánon, to je akosi nielen normou činu a vzťahov, ale normou smýšľania a svedomia.

A táto kniha je to, ktorá doteraz najviac hatí vývin akejsi absolútnej moci, či spoločenskej, či osobnej alebo štátnej. Je ona preto pre všetky machiavelistické názory, či staré či moderné, najneprijemnejšou knihou, ba priam odpornou. Stále sa hlási k slovu, stále sa otvára, stále burcuje svedomia. Môže byť štátnym režimom najudatnejšou oporou, ale práve tak môže i pomaly, ale systematicky povaliť každý systém štátny, ktorý značne odporuje kánonom.

Toto právo musí mať tvrdé korene, musí mať hlboké základy, trvanlivejšie a absolútnejšie, než všetky ostatné práva sveta.

Je interesantné, ako sa človek vzpiera uznať tento veľký dominant vo verejnom živote. Štáty v tomto vzpieraní sú akoby deti, ktoré nechcú uznať, prečo by si nemohly poradiť samy bez tútorstva akéhosi aspoň naoko zastaralého práva, ktoré si vindikuje univerzálne prvenstvo. Ešte aj nábožní ľudia, aj takí, čo úplne rešpektujú zdarný vývin cirkevného života, mnoho ráz veľmi ťažko znášajú povedomý tón lapidárnych kánonov. Veď dnes celý svet je omámený mocou a jedinečnosťou štátu, ktorý je suverénom neodvislosti. A tu hlási sa v kánone (pri citovaní krátko: c) 218. a j i n ý m o c n ý s u v e r é n: Romanus Pontifex, rímsky Veľkňaz. On má najvyššiu a plnú právomoc vo veciach viery a mravov, vo veciach disciplíny a spravovania Cirkvi — na celom svete. Táto právomoc je väčšia, ako právomoc všetkých svetských zákonov, ktoré sa neopovažujú siahnuť po najtajnejších úkrytoch privátneho života a súkromnej myšlienky. A to je najväčšie tragikum svetského práva v tomto stretnutí s cirkevným právom. Keď Cirkev vystiera svoju moc nad svetonázorom, to je všeobecne uznané — právo. Keď sa to isté opováži urobiť štát, to je všeobecne bilagovaný — teror.

A právomoc rímskeho Veľkňaza je neodvislá od každej ľudskej moci — a quavis humana auctoritate independens (c. 218). Týmto padá každá absolútna autorita sveta — okrem pápežovej. Tento kánon je veľkým režisérom svetových dejín, ktorý nám všetkých panovníkov, ministrov a vodcov, ešte aj tých, čo sú na sto percent presvedčení o svojej samospasiteľnej svrchovanosti, spôsobom jemným a skoro nezbadateľným predstavuje v svetle alebo v tieni tiary, už podľa toho, či má táto posvätná všepanovnícka koruna na istý režim povznášajúci alebo hatiaci účinok.

Cirkev robí verejnú mienku pomocou evanjelia a nežiada si na to povolenia od nijakej svetskej moci, keďže podľa c. 1322. Cirkev neodvisle od každej civilnej moci má právo a povinnosť — ius et officium — učiť všetky národy náuke evanjelia. Kňazov svojich vychováva sama a nie štát, to je jej vlastné a výlučné právo, ius proprium et exclusivum, c. 1352.

Nielen v mene štátu, v mene republiky a v mene panovníka odznievajú trestné výroky, ale aj v mene Cirkvi, ktorá má — a to zas len neodvisle od každej ľudskej authority — prirodzené a vlastné právo, ius nativum et proprium, trestať sebe podriadených previnilcov, teda všetkých katolíkov, trestmi zčiasťky duchovnými, zčiasťky časovými, tum spiritualibus tum etiam temporalibus, c. 2214.

A zas Cirkev má právo potrebné majetky nadobúdať a spravovať, tiež libere et independenter a civili potestate, c. 1495. Ba ešte aj odaniť svojich poddaných, c. 1496, a to je tiež ius independens a civili potestate.

Cirkev si vindikuje aj také práva, ktoré okrem nej len štát si môže podľa terajšej právnej praxi osobovať. Tak na pr. zakladať verejné školy všelijakého druhu, nielen ľudové, ale aj stredné a vysoké, c. 1375. Ustanoviť manželské prekážky, c. 1028. Tento kánon priam vytvára z tohto každú inú mocnosť, aj štátnu: supremae tantum

auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium impediatur vel dirimat. Ale tento kánon hned naznačuje aj koreň aj základy cirkevného práva, ktoré ho povyšujú nad ostatné práva svetské: ius divinum. Na tomto základe vyhlasuje c. 1960, že všetky manželské pravoty katolíkov patria jedine cirkev-nému súdu.

Cirkev zrovna pod najprísnejším trestom zakazuje, aby sa so strany štátu uplatňoval akýsi placet, c. 2333, vyobcuje tých, ktorí vydávajú zákony, nariadenia alebo výnosy — leges, mandata, vel decreta —, ktoré sa protivia právam Cirkvi, ale aj tých, čo hocijakým spôsobom prekážajú vykonávanie cirkevnej právomoci, c. 2334.

Ale zasa zvláštna vec: na druhej strane Cirkev žiada od svojich veriacich lojalitu voči štátu natoľko, že ipso facto vyobcuje katolíka, ktorý by vstúpil do spoločnosti protištátnej, c. 2335: nomen dantes... associationibus quae contra... legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi apostolicae simpliciter reservatam. Zakazuje ešte aj knihy čítať, ktoré majú protištátne tendencie, c. 1399, bod 8.

Ide tu teda o také právo, ktoré vnáša do riadneho spoločenského a štátneho života ešte jednu suverenitu, ešte jedno stále a sebavedomé zákonodarstvo, ale pritom dáva morálny a svetonázorný základ aj laickej svrchovanosti a laickému zákonodarstvu.

Kto nepozná základy cirkevného práva, jeho raison d'être, ten v tomto fakte vždy bude vidieť akési protirečenie, ktoré sa dajako riešiť má. Lebo jedno je isté: cirkevné právo sa nedá z verejného života vylúčiť a nedá sa v štátnom živote negligovať, už i preto nie, lebo má hlbšie korene, ako štátne zákony samy. Tak, keď je už tu, treba ho nejakým spôsobom vradíť do štátneho aparátu. A tento spôsob robil a robí už toľko storočia ohromné starosti a komplikácie našim štátnikom.

Jedni si to mysleli prosto tak, že sa má stvoriť akési spoločné ideálne náboženstvo kresťanské, poslávané zo všetkých cirkví kresťanských. Toto náboženstvo má byť potom spoločným základom všetkého svetského práva. Tak by povstal ideálny štát kresťanský, ako to hlásala svätá alianca roku 1815. Pravda, to je nemožná vec a preto neuskutočiteľná. Ale tam, kde štát je alebo bol náchylný uznávať iba jedno panujúce náboženstvo, táto teória vyrastala v takzvanú štátnu cirkev, v ktorej štát a cirkev sa spájajú v jeden organizmus pod vedením štátnym. Byzantinizmus, cesaropapizmus, krajinské cirkve a národné cirkve patria do tejto kategórie. Ešte i dnes má táto teória veľký účinok na niektoré štátne hlavy a hľadí sa uplatniť.

Štátnocirkevná teória a prax totiž prosto vylúči veľkého súpera, druhého suveréna. Uznáva síce cirkevné zákony a požaduje ich zachovávať, ale dáva im právny podklad iba tým, že ich aj štátna moc uznáva za svoje, keďže podľa tejto teórie len štát môže byť prameňom a nositeľom práva (právny pozitivizmus).

Druhá výstrednosť sa nám predstavuje v cirkevno-štátnej teórii, podľa ktorej druhý suverén sa stáva zbytočným tak, že všetku, i svetskú moc prevezme na seba pápež; svetským panovníkom

iba udeľuje z tejto svojej dvojitej moci moc svetskú, takzvaný meč svetský. Táto teória bola, ako vieme, aj prakticky uplatňovaná nejedným pápežom voči svetskej mocnosti (VII. Hrehor proti Henrikovi IV., Hrehor IX., Innocenc IV. proti Fridrichovi II. a posledne Bonifác VIII. proti Filipovi Peknému).

Inde zas štát vďačne uznáva rovnoprávnosť oboch ustanovizní: Cirkvi a štátu, keď je aj nie náchylný priznávať absolútnu svrchovanosť pápežovu. Stáva sa to tam, kde štát má mnohé náboženské spoločnosti, ktorým priznáva voľnosť v rozhodovaní a spravovaní v čisto spirituálnych veciach (*iura in sacra*), ale vo všetkom ostatnom, čo len akosi súvisí s vonkajším svetom, nárokuje si istú cirkevnú patronanciu, ktorou má mať posledné slovo, alebo aspoň *r o z h o d u j ú c i d o z o r* (*ius circa sacra*).

Ako z týchto len letmo podaných teórií vidno, strach pred cirkevnou suverenitou a absolutistická snaha štátocentristických vlád sa usiluje cirkevné právo prsto vradíť pod žezlo štátnej suverenity, alebo aspoň zaistiť štátu rozhodujúci vplyv i pri uznávaní noriem cirkevného práva, i pri uplatňovaní kánonov.

Keď si štát ani takýmto spôsobom neporadí s Cirkvou, vtedy vypovie rozľuku štátu a Cirkvi. To je laické ignorovanie cirkevného práva, ktoré i pritom ďalej jestvuje a spravuje svedomia katolíkov. Ale rozličné stále konflikty sa pri takomto riešení vecí najmenej môžu odstrániť, ba takmer všade sa vyvoláva odpor obyvateľstva proti štátu, najmä kde sa rozľuka stáva násilne a je spojená so stratou slobodného náboženského vyznania.

Všetky nedorozumenia, ktoré sa točia okolo prvenstva či cirkevného či svetského práva, vyvierajú z toho, že cirkevné právo sa pokladá len za komplex zákonov ľudskej spoločnosti v záujme spravovania nábožensky sjednotených občanov. Je to s jednej strany liberalistický názor, ktorý dáva voľnosť iba svetským zákonom, ktoré chránia slobodu vývinu, ale nijako nedopúšťa cirkevné zákony, ktoré značne, ba niekedy celkom obmedzujú ľudskú slobodu. Je to s druhej strany aj materialistický názor, ktorý nad zemou nechce vidieť iné právo iba to, čo spravuje hmotné vzťahy občanov. A všetkým tým, čo sú prívržencami či liberálnej či marxistickej myšlienky, nadarmo budeme dokazovať hlbšie korene a základy cirkevného práva, keďže im náboženský život je iba ak dovolenou vecou privátnou, ktorá môže byť vradená do rámca súkromného práva, ale nikdy nemôže sa stať koordinovaným nositeľom samostatného cirkevného práva.

A jednak cirkevné právo má svoje číre základy, ktorých poznanie a uznanie môže jedine poslúžiť k tomu, aby sa pomer medzi Cirkvou a štátom kladne riešil mohol.

Základy cirkevného práva autoritatívne väzia v Cirkvi samej. Najvyššia autorita v Cirkvi je predovšetkým *B o h*, bližšie označeno: Syn Boží Ježiš Kristus, ktorý založil Cirkev ako jedinú a stálu ustanovizeň a vystrojil ju hneď aj základnou, nemenlivou organizáciou. Túto autoritu zastupujú najsamprv a *p o š t o l i*, menovite sv. *P e t e r*, ktorým božský Zakladateľ sám dal moc poriadku a spravovania. Nástupci ich sú pápeži a biskupi. V nich je uložená a zdedená

božsko-cirkevná autorita až do konca sveta. (Dr. Albert M. Koeniger, »Kath. Kirchenrecht«, 1926, 3.)

Posledný cieľ Cirkvi je *nadprirodzený*: vedenie k spáse. Ale k tomuto cieľu potrebuje akýsi poriadok na zemi. Uskutočnenie tohto poriadku, bez ktorého Cirkev nemôže k spáse Kristovej viesť, je *prirodzeným* cieľom Cirkvi katolíckej. Každý, kto sa cirkevnej autorite podrobí — už či priamo či mlčky —, dostáva sa krstom do mocenského kruhu Cirkvi a je vradený do tohto poriadku. Tu máme teda na jednej strane neodškriepiteľnú cirkevnú autoritu, s druhej strany tiež neodškriepiteľnú spoločnosť ľudí, tejto autorite sa podrobujúcich, a tu máme ustanovený poriadok: hľa, z týchto sa skladá predovšetkým skutočnosť a možnosť cirkevného práva. Katolícka Cirkev je teda aj *právnou* Cirkvou. Má k tomu všetky predpoklady, aby tvorila právo, tak ako ich má štát. Má autoritu, má moc. Táto moc sa rozprestiera aj na *vynútiteľnosť* zákonov cirkevných. Ale treba si uvedomiť, že i autorita i moc cirkevná sú iného, vyššieho a duchovného druhu, nie takého, ako je autorita štátna. Aj *vynútiteľnosť* je u cirkevného práva celkom iná, ako u štátneho práva. Javí sa ona ako vplyvanie na svedomie, odopretie sviatostí, odnímanie jednotlivých práv, cirkevnej poctivosti, alebo aj vyobcovanie z cirkevnej spoločnosti.

Albert M. Koeniger v Herderovom štátnom lexikone (Staatslexicon, 1929, III. sväzok, 281) uznáva síce, že *vynútiteľnosť* nie je podstatnou čiastkou práva, jednak uznáva v tomto hlade štátu voči Cirkvi aspoň relatívne najdokonalejšie právo, keďže štát disponuje najsilnejšou reálnou vynucujúcou mocou, t. j. brachiálnou mocou. My by sme zas veľmi neprízvukovali prednosť štátneho práva s tejto stránky. Cirkev je práve tak dokonalou spoločnosťou, *societas perfecta*, ako štát, jeho právo je teda práve tak dokonalé, ako právo štátne, ba v istom ohľade vyššie a dokonalejšie, uvážiac vyššiu autoritu Božiu a po ľudsky rečeno skoro nekonečné osobné a teritoriálne možnosti. Sám Koeniger prizvukuje v svojej knihe »Kath. Kirchenrecht«, str. 4, že cirkevné donucovacie možnosti môžu byť účinlivejšie ako štátne.

Tieto základy cirkevného práva, väziace priamo v autorite Božej, sa vyjadrujú v pomenovaní: cirkevné právo je posvätné právo, *ius sacrum*, — má posvätný pôvod a posvätný cieľ, naproti tomu svetské právo je právo profánne, *ius profanum*, podľa pôvodu a cieľa. Veľmi vtipné je označenie: *ius poli* — *ius fori*. *Pól* znamená nebesia, *forum* zasa svetské pôsobíšte.

Nakoľko prevažná čiastka cirkevného práva pochádza od pápežov, menuje sa ono aj pápežským právom, *ius pontificium*. Známe sú i mená: *ius ecclesiasticum* — právo cirkevné — alebo *ius canonicum*, kanonické právo.

To, o čom sme teraz hovorili, patrí k základom cirkevného práva ohľadom jeho jestvovania a oprávnenosti.

Hneď však musíme aspoň krátko naznačiť aj ony základy *normové*, ktoré sú v celom cirkevnom práve najpodstatnejšie, ktoré tvoria kvintesenciu celého cirkevného práva. Sú to všetky tie práva, ktoré dal Cirkvi sám Ježiš Kristus, Zakladateľ božský, ako nemeni-

teľné normy raz navždy. Okolo týchto zásad sa tvoria všetky zákony a predpisy cirkevné. Ohľadom týchto zásad niet kompromisu, niet konkordátu, niet modu vivendi, práve preto, že sú základmi, ktorými nemožno hýbať, lebo patria k podstate Cirkvi katolíckej. A tieto základy vedieť je nie menej dôležité pre ustálenie správneho pomeru medzi Cirkvou a štátom, ako ohľad na jestvované základy práva kanonického.

Tieto základy sú:

1. Rozdiel medzi kňazmi a laikmi.

Kánon 107: Podľa božského určenia sú v Cirkvi rozdelení klerici a laici, kňazský stav a svetský stav — *Ex divina institutione sunt in Ecclesia clerici et laici distincti.*

2. Hierarchia.

Kánon 108, § 3: Podľa božského určenia svätá hierarchia pozostáva v smysle vysviacky z biskupov, kňazov a sluhov-ministrov, v smysle právomoci z najvyššieho Veľkňazstva a z podriadeného sboru biskupov — *Ex divina institutione sacra hierarchia ratione ordinis constat Episcopis, presbyteris et ministris; ratione iurisdictionis, pontificatu supremo et episcopatu subordinato.*

3. Právomocnosť Cirkvi.

Kánon 196: Moc jurisdikcie alebo spravovania podľa božského určenia sa nachádza v Cirkvi — *Potestas iurisdictionis seu regiminis... ex divina institutione est in Ecclesia...*

4. Právomocné a učiteľské prvenstvo pápeža.

Kánon 329: Biskupi sú nástupcami apoštolov a z božského určenia stoja na čele jednotlivých cirkví, ktoré spravujú riadnou právomocou pod autoritou pápežovou — *Episcopi sunt Apostolorum successores atque ex divina institutione peculiaribus ecclesiis praeficiuntur quas cum potestate ordinaria regunt sub auctoritate Romani Pontificis.*

Kánon 1323 hovorí o tom, v čo treba veriť: Slávnostne sa osvedčiť o pravdách, v ktoré sa má veriť, prislúcha aj Všeobecnému snemu, aj pápežovi, hovoriacemu ex cathedra — *Sollemne huiusmodi iudicium pronuntiare est tum Oecumenici Concilii tum Romani Pontificis ex cathedra loquentis.*

5. Diecezánna právomoc biskupov.

Táto je jasná z kánona 329, vyššie citovaného.

6. Učiteľský úrad Cirkvi.

Kánon 1322, § 1: Kristus Pán poklad viery sveril Cirkvi — *Christus Dominus fidei depositum Ecclesiae concredidit...*

Kánon 1322, § 2: Cirkev — neodvisle od každej svetskej moci — má právo a povinnosť národy poučovať o všetkej náuke evanjelia: a zas túto náuku správne si osvojiť, a pravej Božej Cirkvi sa ujať sú všetci povinní podľa Božieho zákona — *Ecclesiae, independententer a qualibet civili potestate, ius est et officium gentes omne evangelicam doctrinam docendi: hanc vero rite ediscere veramque Dei Ecclesiam amplecti omnes divina lege tenentur.*

7. Trestná moc Cirkvi.

Kánon 2214: Prirodzeným a vlastným právom Cirkvi je, a to neodvisle od každej ľudskej authority, trestať svojich poddaných prevínilcov trestmi zčiasťky duchovnými, zčiasťky aj časnými.

Týchto sedem patrí teda k základným právam cirkevným, ktoré sú symbolicky vyjednané m o c o u k l ů č o v. Tieto práva jestvovaly už na samom počiatku kresťanstva a sú formulovaným prechodom z prirodzeného práva, ktoré koniec-koncov spočíva tiež na Božej autorite, cez tieto Božie určenia (divina institutio) k čisto cirkevnému právu, ktoré vzniklo už na základe týchto Božích prvotných práv, dávajúcich zákonodarnú moc pápežovi a biskupom.

Teraz po základoch existenčných a po základoch právnych cirkevného práva treba ešte upozorniť na základy cirkevného práva p s y c h i c k é.

Už na začiatku svojej úvahy sme boli spomenuli, že právnicke nazeranie na Cirkev je medzi našou inteligentnou vrstvou dosť rozšírené, a to má aj svoje psychické príčiny, ktoré sú zväčša prínosom modernej doby a preto tým cennejším.

Moderný duch sa nenazdajky vychováva ku kolektívnemu oduševňovaniu za akúsi spoločnú vec. Toto kolektívne oduševňovanie sa stáva moderným ideálom životným, par excellence úlohou celých skupín človečenstva. Ešte aj štáty, ktorých obyvateľstvo vychádza z trosiek prežitého liberalistického hospodárskeho režimu duchovne a hmotne zničené, na protichodné vrstvy roztriedené, usilujú sa rozprúdením tohto kolektívneho nadšenia vyrovnať ohromné hospodárske a kultúrne medzery a postaviť najnovšiu modlu človečenstva: štátnu moc predstavujúcu kolektívnu vôľu najenergetickejšej a života najschopnejšej občianskej skupiny, ktorá nestrpí vedľa seba ani súperstvo ani protirečenie. Takým činom sa pri vybudovaní tohto novodobého štátneho absolutizmu vyvinul ostrejší cit práva a povinností. Ale práve v takej miere, v akej sa občan prebúdzá ku kolektívnemu priecitu spoločných akcií, vidí vzrastať aj spoločnú silu v rámci svojej konfesiónalnej príslušnosti. Čím viac hlásia dnes ľudia svoje právo byť rovným občanom a mať podiel na každom úspechu veľkého štátneho kolektíva, tým viac uplatňujú ešte aj tí ináč vlašnejší katolíci svoje právo byť katolíkom, uplatňovať sa ako katolíci a mať zato aj so strany štátneho kolektíva zvláštny prednostný ohľad. Je zvláštne, že katolícke povedomie aj doteraz sa uplatňovalo mnoho ráz ako kolektívne povedomie, ktoré vždy blahodarne pôsobilo aj na individuálne presvedčenie jednotlivcov. Teraz, keď sa všeobecne ujíma na svete tento druh organizovania síl namiesto doterajšieho sebecko-individuálneho systému, je prirodzené, že dostáva posilu aj onen psychický základ katolíckej spolupatričnosti.

A v tejto veci nehrá hlavnú úlohu dogmatický alebo morálny postoj človeka, ale najmä jeho príslušnosť do katolíckej Cirkvi, jeho podriadenosť v tejto Cirkvi, jeho práva a povinnosti v ňom, zkrátka: cirkevné právo. Moderný katolíci môže mať mnoho problémov nevyjasnených v náboženskom ponímaní samom, ale najmenej problémov má práve ohľadom svojho cirkevno-právneho postavenia. Sú to faktá, ktoré nielen vo všeobecnej mienke ľudí, ale aj u jednotlivcov vybudovávajú tie pevné základy cirkevného práva, ktoré treba dnes rešpektovať každej inej inštitúcii.

A sú to pritom faktá, ktoré vyvolávajú do života ohromné obrodné hnutie katolicizmu: Katolícku akciu, čo je v prvom rade hnutím laickej

čiasťky katolíckeho kolektíva. Spolkový život, ako prejav tohto symptomu, neobyčajný záujem laikov o organizačnú prácu cirkevného života, je iba výsledkom tohto psychického základu práva cirkevného.

Každý, kto triezvo a múdro chce posúdiť a upraviť pomer medzi cirkevným a svetským právom, medzi štátom a Cirkvou, musí znáť tieto trojaké základy cirkevného práva: základy autoritatívne, ktoré spočívajú priam v Bohu; základy normové, ktoré si nárokujú charakter Božieho určenia, a konečne základy psychické, ktoré väzú vo svetovej katolíckej spolupatričnosti.

Uvážiac tieto základy, ostáva pri riešení spolunažívania a spolupráce štátov s Cirkvou jediný vhodný systém: k o o r d i n á c i a, podľa ktorej štát a Cirkev v dohode spolupracujú. Táto spolupráca sa vzťahuje, pravda, iba na úlohy, ktoré i štát i Cirkev — zachovajúc si svoju suverenitu — na tej istej pôde spoločne riešiť majú. Tento systém s jednej strany zaručuje Cirkvi najväčšiu slobodu, s druhej strany vylučuje všetok nekompetentný zásah Cirkvi do štátneho života.

Ale pritom netreba zabudnúť, že práve základy cirkevného práva sa nemôžu uspokojiť pri tejto koordinovanej spolupráci s prostou usmerňujúcou mocou (potestas directiva), ktorou Cirkev starostlivo bedlí, aby laické mocenské prejavy a štátne zákony sa neprotivily etickým, Božím alebo cirkevným zákonom. Tieto základy požadujú okrem tejto moci aj možnosť, ba povinnosť Cirkvi zasahovať aj do vecí čisto štátnych, keď sú v nich tangované cirkevné záujmy mravného a náboženského druhu.

Priviesť do spokojného súladu základné záujmy cirkevné a štátne, náboženské a spoločenské, najst' vhodnú spoločnú platformu pre zdarnú spoluprácu oboch suverenít, presne stanoviť a riešiť hraničné otázky, to je úlohou k o n k o r d á t u, bez ktorého sa ani jeden štát, majúci katolícke obyvateľstvo, neobíde.

Medicina domestica v XVIII. storočí.

P. dr. Celestín Lepáček, O. F. M.

Františkáni na Slovensku v XVIII. storočí mali niekoľko významných »chirurgov«, t. j. lekárov, ktorí liečili nielen členov kláštora, ale aj ľudu boli na pomoci.¹⁾ Takmer každý väčší kláštor, najmä kde bol rehoľný dorast, mal svojho domáceho chirurga. Boli to obyčajne bratři, ktorí študovali na univerzitách (väčšinou vo Viedni alebo niekde v Nemecku) medicínu a potom ako diplomovaní chirurgi boli rehoľnými lekármi. Ako do všetkých vecí rehoľných, tak aj do tejto zamiešal sa Jozef II. Roku 1786 františkánom salvatoriánskej provincie

¹⁾ Provinciiál so svojimi poradcami na prov. kapitule 26. V. 1738 presne určil gvardiánom podmienky, za akých mohli poslať svojich chirurgov medzi ľud. Srov. Acta Capitularia Prov. Ssi. Salvatoris 26. V. 1738, fol. 12., rkp. v archíve františkánskeho kláštora v Gyöngyösi.

na Slovensku prosto zakázal študovať chirurgiu na univerzite vo Viedni a odkázal ich na Budapešť. »Siquidem ex Hungaria pro frequentando Collegio Chirurgico Viennam proficiscentes Franciscani Scopum suum in Pestiensis Universitate aequae ita facile assequi possint... Hinc Clementer vult sua Majestas Scema, ne ullus Franciscanorum Viennam conferat...«²⁾ Salvatoriánska provincia bola takmer čisto slovenská. Kandidáti chirurgie boli tiež väčšinou Slováci a Nemci. V cisárskom zákaze zbadali útok na svoje národné presvedčenie a nepriame ničenie ich existencie; do Pešti nešli.

V knižniciach rehole sv. Františka na Slovensku zachovali sa viaceré pamiatky tlačené i rukopisné z toho oboru. Bezmála každá z nich má zvláštne oddelenie: Libri medici. V bratislavskej knižnici františkánskej je na pr. latinsko-nemecký rukopis z XVIII. storočia: *Medicina domestica ad usum Fr. Damiani Piechl. Tamtiež: Medicina Fratris Camilli Mayerberger Chirurgi*³⁾ Anno 1766, latinsko-nemecký rukopis. V tom čase bratislavskí františkáni mali i svoju lekárňu, ktorú viedol Fr. Leopold Fritsch, apotekár. Zomrel 13. marca 1764 v Bratislave.⁴⁾ V Pruskom básnika a spisovateľa slovenského P. Hugolina Gavloviča (1712—1787) liečil chirurg kláštora Fr. Filip Lentz. V histórii tamajšieho kláštora je to zaznačené: »Post festum Epiphaniae Domini a. 1787 P. Hugolinus Gavlovicz Cappelanus in Horovicz, strenuus semper in Vinea Domini operarius infirmitate a Deo visitatus graviori decubuit. Infirmum hunc patrem fere pro continuo suis medicamentis fovebat Fr. Philippus Chirurgus Conventus, ad quem solum confidentiam dictitabat se habere, post Deum in hunc spem suam collocans.«⁵⁾ Zanechal v Pruskom latinský rukopis »*Medicina domestica*« z roku 1787. Zomrel v Pruskom 13. januára 1792.⁶⁾ V Hlohovci 48 rokov účinkoval chirurg Fr. Kozmas Schmidt. Bol veľmi obľúbený medzi ľuďmi. Zomrel 8. novembra 1828.⁷⁾ Okrem spomenutých ako znamenití chirurgi vynikli ešte Fr. Nazarius Zahnhorner, Fr. Móric Pruchner a Fr. Prothasius Poder. Posledný po svojom blahodarnom účinkovaní vo viacerých kláštoroch na Slovensku zomrel v Šoprone 17. júna 1767.⁸⁾ Medicíny tieto sú väčšinou latinsky písané. Najdú sa medzi nimi aj slovenské.

2) Intím. Nám. kr. rady zo dňa 1. VII. 1786 č. 3175/26981 v archíve františkánskeho kláštora v Hlohovci.

3) P. Seraphinus Farkas v knihe »*Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci Provinciae Hungariae Reformatae Nunc S. Mariae, Posenii 1879, p. 90 etc.*« napísal o ňom: »Mayerberger Camillus e Hallfeld Circuli Bambergensis, oriundus, absolutis in Germania studiis, et Diplomate ad Chyrurgiam exercendam obtento, annos natus undetriginta in Ordinem Seraphicum qua Tertiarius assumptus est a. 1766. in sequenti anno solemniter vota nuncupavit. Obiit anno 1800 die 24. Octobris Sümeghini.« Mimo spomenutého rukopisu Farkas uvádza ešte dva nemecké rukopisy jeho: »*Compendium Praxis Medicae seu de Morbis* 40. pag. 187.« a »*De regno Minerali* 40. pag. 200. Extant in Bibl. Conv. Posen.«

4) Srov. *Nekrolog kláštora rehole sv. Františka v Malackách.* (Rkp.)

5) *Historia domestica Conventus Pruskensis Fratrum Minorum a. 1787, rkp.* v archíve františkánskeho kláštora v Pruskom.

6) Srov. »*Cathalogus Defunctorum Pruscae a. 1792.*« (Rkp.)

7) Srov. *Nekrolog kláštora rehole sv. Františka v Hlohovci.* (Rkp.)

8) Srov. *Nekrolog kláštora rehole sv. Františka v Malackách.* (Rkp.)

Medzi inými zaujímavá je »Medicina domestica« prešovského kláštora. Je viazaná, nepaginovaná, formátu 22×19 cm. Autor neznámy, rok podobne. Úprava, písmo a jazyk poukazujú na XVIII. stor. Na titulnej strane je latinská básnička:

»En nova sum semper, id quod fuit ante, relictum est,
Fit, quod non fuerat, quid fuit, esse erit.

Dum nova vita venit, vitae mors obvia curit
Sic homo vix tutos vivit in orbe dies.

Gramaticus de praeterito, dicat futuro:
Tempore praesenti, dum licet, utar ego.

Utere, qui vivis, praesenti Tempore, Sancte
Si perdis Tempus, vix tibi tempus erit.«

Obsahuje rady, naučenia, ako si treba pomáhať vo všetkých chorobách. Má 430 lekárskeho receptov, predpisov, niektoré latinsky, väčšinou slovensky písané. Slovenské sú prostým spôsobom, ľudovou rečou podané. Na ukážku uvediem aspoň niektoré predpisy:⁹⁾

»Proti Zavratu. Zazvor do Pokrmu pridani, je dobri proti Zavratu. Anebo Vino, v kterem bi Zazyor a Kmin prive sa zvarili, odjima boleni Žaludka, y strev, aneboližto Čerev z vetru pochadzejici.«

»Proti Žabe v Hrdle. Ztlúč Vlaski Orech z medem ružovým, pridaj trochu korení, aneb soli, potíraj často s tím predjmenovaním, a pomóže.«

»Proti Nedúživosti Pluc odkud Suchotini Pochadzeju. Kapusta, anebo Zeli je úžitečne suchotini majicim, abi ho často jedli surove.«

»Proti traseny Srdca užívaj muškatoví kvet, nebo je velmi užiteční. Abo: Hřebički užívane, anebo z Vinom pité srdco, jatra, žalúdek, y Hlavu posilnuju, pokrm zažívaj pomahaju, daveni stavaju, y behavku. Užitečne jsou též proti všelikým nedostatkom Mosku, Kreču, traseni, ospalosti a necitedlnosti Udu.«

»Proti hniline v Ustach. Brezova Voda fleki jine neštovice ztiela, čistí Kožu, hoji sušení v ustach, jestli si z tu Vodu kdo usta vimiva. Vel: Lipove so stromu listy varity se maju a z tu Polevku v ktorej sa to listy varilo, treba usta preplachovat. Hoji pri malich dietoch suchotiny, a zhnili v ustach.«

»Proti zhnilemu Masu okolo zubov. Komu maso pri zuboch hnije bile cic. zrno močí v octe, a s tím potíra.«

»Proti opuchline. Vezmi kvas, a s dróždiami Vinnima, s palenku rozprav a rozrob, a po vrchu posip diumbirom, a tak prikladaj na opuchlinu.«

»Proti vredom. Sol, midlo, sirku, stlúč to spolu, z vinom a z octom pomišaj, a priloš na Vred.«

»Kto nemóže močit. Zvonček bílí var ve Vode, daj mu pit, pomaha.«

⁹⁾ Aby sa uľahčilo čitateľom, niektoré písmená uvediem v terajšej forme: cz, cz=č, g=j, ss=š, w=v.

»Proti Čemeru. Silneho vina, nalej do neho dreveneho oleja a naskrab refkevi, var to pod chlebovu Korku, aš dobre zevrela, to pi.«

Ako zrejmo, »Medicina domestica« prešovského kláštora je málo dôležitá so stránky obsahovej, so stránky filologickej by mohla hádam niečo poskytnúť.

Samovrah.

Ercé.

Stromy, domy i dlažba, začadené komíny aj k nebu vyčnievajúce veže, autá a drožky, ulice s lesklými výkladmi a s ľuďmi, prepych i bieda — to všetko sú atomy jediného tela: mesta. Mesta, ktoré sa ešte kúpe v lúčoch predvečerného slnka, ktorého ulice sú teraz plné ľudí. Bo dvere kancelárií a dielni už vysypaly svojich zajatcov a je — jar. Kvety už odkvitajú, na zemi je plno lupenov, ale lákavá vôňa jari sa ešte tam vznáša vo vzduchu. A vtedy je príjemné vyjsť, dívať sa na nebo, zapadajúcim slnkom ožiarené, a narovnať celodennou prácou skrivené údy.

Po ulici idú mnohí. Starí aj mladí. Usmievajú aj ustarostení. A ide aj — on. Ukonaný kráča a občas sa zahľadá do ligotavých výkladov, z ktorých sa usmievaajú superlatívy jeho skromných snov a v ktorých sa odzrkadľuje aj jeho vlastný obraz. Kedysi lepšie časy prežilý, úbohý otrhanec, s tvárou zarastenou a až groteskne skrivenou od vnútorného bóľu . . .

Slušné šaty, lesklé boty, čistá košeľa . . . Knihy a časopisy, banány, čokoláda a iné lahôdky . . . Ach, aké sú to utopistické, nemožné veci zpoza — preňho navždy už začarovaného — skla rozprávkových výkladov!

Daľmo, ide ďalej. Čisté tabule skla sú až prekliate priehľadné. A škodoradostne dajú nazrieť do preplnenej kaviarne. Zpoza nich jasne sa uplatňuje matný lesk hodvábu alebo puky dobre vyhladených nohavíc . . . Nie, to sklo, tie obloky verejných miestností by nemaly byť bez záclon! Alebo aspoň tak výsmešne priesračné by nemaly byť! Alebo konečne: aspoň nejaký kordon by mal byť pred nimi, aby ľudia, jemu podobní, nemohli sa k nim priblížiť a nazrieť cez ne. Bo rúhava zabolí nespravodlivosťou sveta roztrpčené nútro.

Nemúdre je zariadenie miest! Za sklom vysedávajú dobre sa majúci a krmia sa. Do čierneho smokingu odiaty čiašnik ešte aj odnáša zpred nich zbytky toľkého jedla, že inému by to mohlo slúžiť za najsviatočnejší obed.

— Ach . . . — prejde si rukou čelo, rozryté vráskami.

A síde s trotoára. Lebo nemožno sa na to dívať, keď hlava bolí, prázdny žalúdok vrieska a ruky malomocne sa svierajú v päšť. Potom mimovoľne sa vystrú a prosebne sa natiahnu k okoloidúcim . . .

Len teraz vidieť, ako sa všetci ľudia ponáhľajú. Ani jeden nemá kedy, aby sa zastavil pri ňom a obdaril ho aspoň mäkkým pohľadom. No, je aj taký, ktorý má vždy dosť času a môže zastať — za ním. Ešte sa ho aj dotkne, ba aj prehovorí.

Obzrie sa . . .

Ale policajtova tvár je tvrdá a jeho slová ešte tvrdsie.

Musí ísť s ním. Tackavým krokom . . .

A ľudia sa vyhýbajú tejto dvojici. Niektorí sa aj obzrú.

— Opilec! . . . Pobeňaj! . . .

Ó, slepí ľudia, ešte zasleplejších srdc! . . . Ľudia, pre ktorých božský príkaz lásky k bližnému platí len po istú hranicu. Kým sa môžu bračkovat s takými, ktorým netreba sa dať najesť, pre ktorých netreba sa obťažovať dávaním mizerného šestáka — almužny na kúsok chleba, lež od ktorých môžu ešte niečo aj vyzískať pre svoje nenasytané vrecká . . .

Spleťou ulíc dofarbali sa k veľkej budove. Policajt a on.

Zašušťaly dvere a policajt hlásil niečo. Preňho nesrozumiteľného . . .

Zpoza písacích stolov pokukli naňho a niečo aj hovorili.

— Zobrať?! . . . Nesmie sa . . . Taký chlap! . . . — zachycoval zdrapy reči. Ale nerozumel. Nerozumel to, ani nepovedal nič. Ani jeho by nerozumeli. Čo oni vedia o strastiach dnešného života takých bedárov?! Čo oni vedia o hlade a nejedení, keď ich doma čaká usmievavá žena s teplým obedom alebo večerou, ktoré niekedy možno aj vínikom si zapijú?!

Nehovoril nič. Len keď sa ho opäť spýtali, vtedy sa mu vydraly hrdlom úryvky zúfalstva. Potom sa mu i to hrdlo sovrela. A oči nepríjemne zasvrbeli od slz.

— Niet práce?! . . . Ani iní nemajú. Ale aspoň hľadajú.

Kruto bodaly tieto slová jeho ubolenú dušu. Veľmi kruto. Akási horká vlna mu zaliala tvár.

— Veď som nekradol! — vykrikol.

— No, veď ešte toho by bolo treba — usmial sa ktosi a potom ho zakríkol: — Čušte, keď sa vás nepýtajú!

Od jedného stola vstal ktosi a izba zašumela šepotom dvoch úradníkov.

On len stál nemo. A malomocne. S hanbou v duši. Na policii! Bože, on, ktorý nikdy ani len nenačiahol za cudzím! Pred očami vypstal mu jasný obraz štyroch zasúľaných stien svojho bytu. S uplakanou ženou a hladujúcimi deťmi. Bieda a utrpenie. Utrpenie najubohejších, pre ktorých platí jediný nezmeniteľný a veľký zákon dneška: trpieť. A trpieť, kým sily stačia. Utrpenie, ktoré zaklopalo na dverách jeho aj tak chudobnej izbičky pred štyrmi rokmi. Keď ho prepustili z kamenolomu, v ktorom pracoval, s ktorým srástol za dlhé roky a ktorému venoval všetku svoju lásku a radosť z poctivej práce. Potom . . . Kľúčkovanie od dvier k dverám, vážne i usmievavé tváre, skryté okuliarmi.

— Prácu? . . . Veď aj svojich ľudí prepúšťame!

— Prijat' vás?! . . . Či nevíete, že ideme zastaviť prácu?!

A nekonečná reťaz rôznoslovných, ale rovnako znejúcich odpovedí. No, jest' treba — žalúdok sa nepýta, deti nechápu.

— Tatko, chleba!

A v chudobnej izbičke bolo málo vecí, za čo dali dačo. Čo ďalej?

Tak dumal. Ani nevedel, že zas hovoria k nemu. Policajt ho musel džugnúť.

— Choďte teda — hovorili mu —, ale chráňte sa ešte raz sem dostať!

Večerná ulica horela v záplave svetiel, ktoré v nesčítateľných drobulinkých hviezdach sa odzrkadľovali na ultramarínovom nebi. On toho nevidel. Nečul ani hlučenie ulice, ktorý prehlušovalo hučanie hlavy. Pred bránou, z ktorej vyšiel, zastal na chvíľku, ako by rozmýšľal, potom vykročil pomalým, ukonaným krokom. Z ktorejsi kaviarne vykrádaly sa zdrapy veselých tónov hudby. Nečul ani toho. Hlavou víril mu hukotajúci chaos prehánajúcich sa myšlienok, zpoza ktorých predieral sa na povrch jediný milostivý obraz. Hej, milostivý: vlnky rieky, v ktorej raz-dva zamrie čľapot topiaceho sa tela . . .

Myšlienky tvrdo sa bily. Ale obraz bol silnejší. Lákavejší. Lebo málo bolo už lásky k životu. Bo život, jeho biedny život posledných rokov nemohol už mať príťažlivosti. Naopak, bol odstrašujúci. On sa ho bál. A koho sa bojíme, nemôžeme mu byť priateľsky oddaní. Strach vylučuje lásku!

On už nemiloval život. Preto šiel pomaly síce, ale za istou métou.

Z mesta vedúca ulica bola už tichšia! I tmavšia. Len zesilený mesiacik pokukoval a hviezdy požmurkávaly súciteľne . . .

Po ceste vliekly sa tiene milencov. A tieň tône. Tône, ktorá kedysi bola tiež človekom . . .

Nedávno mu vytýkal ktosi, prečo sa nezúčastnil v manifestačnom sprievode, žiadajúcim prácu a chlieb . . . Smiešne! V sprievode vykračoval, keď už bol zo všetkých dvier odmietnutý! Na ulici kričal ústami, keď prázdny žalúdok ich pre-reve. Smiešne! . . . Mal tam byť vraj! V sprievode proletárov . . . Na ktorý keď sa pozrel, ruky sa mu zatínaly a hrdlo svieralo malomocnou zúfalosťou. Lebo hneď za štandardami s nápismi »Dajte nám chleba!«, »Dajte nám prácu!« — kráčali vypasení »proletári«, elegantne oblečení, s vyhladenými nohavicami a s hodvábnym ručníkom . . . Ľudia, ktorí s tribúny prednášajú demagogické reči, viac roz-trpčujúce úbožiatkov, než sám nemilosrdný osud; ľudia, ktorí slezú s rečníckej tribúny a odkladajú masku pretvárinky svojich slov, aby mohli zasadnúť do niekto-rej reštaurácie k bohatému obedu.

— Hm! — rozťahly sa ústa v úsmev. A oči padly na lákavú hladinu nocou sa striebriacej rieky.

Áno, voda! Voda, ktorá tečie s majestátnou pomalosťou, čo neodolateľnou mocou môže vplývať na človeka. Voda, ktorá len zašplchoce a potom stíchnie, lebo pochopí každého, kto sa jej oddá, a všetko. Pochopí chaotickú pravu, ktorá ešte doteraz búrila v duši nešťastlivca, pochopí tragickú historku chabých, slabobožsky maličkých duší, z ktorých vyhynulo už najprvšie hnutie človeka — viera — a ktorým ubolený život je len na farchu.

Zastal a s poslednou myšlienkou sa zahľadel na riekku.

Aspoň rodine bude ľahšie, keď bude zbavená o jedny hladujúce ústa. A voda je nemá. Ani okolité vrby nemajú už očí ani sluchu pre — samovraha... Vykročil. Vtom sa zarazil.

Z tône stromov vykročil k vode neznámy človek. Jeho nezbadal.

Neznámy zastal tesne pri vode. Pozrel hore, potom na tichú hladinu, ako by zaváhal ešte.

On stál zarazený. A hlavou mu blysla myšlienka:

— Samovrah!

Slovo to ťažko zadunelo jeho nútrom. Samovrah! Človek s paličkou i ruka-vičkami. Vo vrecku belie sa mu aj ručníček! Nie, to nemôže byť človek jeho druhu. Má dobré šaty, zaiste aj peniaze; jeden z tých, o ktorých myslel v svojej biede, že sú najspokojnejšími a najblaženejšími! A ten tak nešťastne zúfalý? . . . Samovrah?! . . .

Čosí sa v ňom zachvelo mocne. A to, čo v ňom bolo už temer vymreté — viera, ožilo opäť. Viera v lepšiu budúcnosť. Bo v každom živote sa zjavuje raz chvíľa milosti, chvíľa, ktorej sa treba pevne chytiť, aby sa človek prerodil. Chvíľa svrchovaná, keď akýsi obhájea Boží stavia pred naším svedomím proti lákadlám diabolským silnejšie argumentácie, námietky Ctnosti. Keď proti poku-šeniu, odôvodňovanému našimi nezdarmi a nešťastím, vzbudzuje sa hlas triezvosti.

Táto chvíľa bola mocná a svojím volaním prihlasitá, aby ju nepochopil

alebo nečul. Rieka odrazu nevidela sa mu už takou vábivou; šplchot vody, v ktorom ešte pred chvíľkou videl svoje vykúpenie z biedy a útrap, zdal sa mu odrazu strašne odporným.

Trpel. Áno, trpel mnoho. Až neznesiteľne mnoho, ale — to je už len minulosť. Lebo veď všetky skutky, súhrn všetkých pocitov i myšlienok, celý človek je složený iba z minulosti. A budúcnosť? . . . To je ten druhý čas. Lebo sú len dva časy: minulosť, to je skutočnosť, a budúcnosť, to je sen. A tento jeho sen vrátivšou sa vierou bol posilnený na krásny a mnohosľubný . . .

Neznámy pri vode, na ktorého teraz už s hrôzou sa díval, pohol sa.

On priskočil. Lebo jeho vnútorný prerod, ktorý hoci bol ťažký, predsa sa odohral v krátkej chvíľočke, musel sa vteliť v skutok. Aby dokumentoval počúvanie veľkej Chvíle . . .

Priskočil k samovrahovi. On, pred chvíľou ešte tiež kandidát samovraždy. A trhol ho zpät. Aby zachránil neznámeho, ktorý nepriamo zachránil jeho . . .

Nemo sa vracaly dve postavy do usínajúceho mesta. Nemo, bez slova, ako by sa bály rušiť v myšlienkach . . .

Len pri rozchode mu stisol neznámy ruku.

— Ďakujem . . .

A vtisol mu do ruky bielu karôtku.

— Navštívte ma zajtra!

Pod lampou pozrel na vizitku: Inž. . . ., sekčný šéf . . . závodov.

Usmial sa mimovoľne. Potom vykročil, aby temer behom došiel domov a mohol objať ustaranú manželku, pobožkať deti . . .

— Nezúfajte, Pán Boh nám pomôže! . . .

V PALMOVÝCH ALEJACH.

EUGEN VESNIN.

Tak rád vždy zvečera
po brehu jazera,
skôr než tma zaleje
palmové aleje,
chodievam.

Keď večer krváca
pri svite mesiaca,
do šera lesíka
so sebou len psíka
vodievam.

Keď potom v aleje
hustá tma sa vleje,
slzami panenky
večerné spomienky
polievam.

V polotme pod palmou
kochám sa hrou žalmov
jazerných; a pritom
tichučkým sa šeptom
modlievam.

Na tráve, na mechu
nachádzam útechu;
v spomienkach zlaté dni,
v zlatých dňoch zlaté sny
lovievam.

„Každý z nich má srdce!“

Jozef Hamaj.

— No tak vidíte! Na svete je vyše 2000 milionov ľudí: belosi, žltí, hnedí, červení a čierni. Starí aj mladí. Šťastní aj nešťastní! Každý z nich má srdce, každé to srdce je príbytkom nejakej tragédie, alebo knihou románu . . .

Takto filozofoval »Medveď«, štyridsiatnik s prešedivelou hlavou.

Teplomer na okne ukazoval mínus desať stupňov Celsia a zúrivy víchor stále trepal na okno vykúrenej izbičky.

Na podhorskej dvojtriedke, kde »Medveď« bol správcom, nedávno boli vypísali súbeh s podmienkou, že pri voľbe učiteľky budú mať prednosť. Kvalifikovaná sa nehlásila a tak miesto dostal kvalifikovaný učiteľ-začiatočník.

»Medveď« mal úprimnú radosť, že sa to tak stalo, lebo na ženské pokolenie zanevrel a nemohol ho ani cítiť.

A mladý učiteľ so synovskou úctou pozeral na svojho staršieho kolegu a správcu a nezmohol sa na viacej pri tom rozhovore, iba že mu pritakal chvíľami.

* * *

Už od mladosti úder za úderom sa rútil na srdce »Medveďovo«. Rozhárané rodinné pomery, skoro každý rok smrť zakosila v rodine, matka stále chorľavela . . .

Veru, Vlado »Medveď« ťažko sa prebýjal v živote; až po vojenčine dokončil učiteľský ústav. Najkrajšie roky svojej mladosti prežil v ustavičnom trápení, strádaní a stále privalený starosťami.

Na lásku nemal kedy myslieť a nebolo ani nálady. Zovňajšok mal hodne zanedbaný, ale ešte aj tak ho rady videly dievčatá. Oči mal modré, vlasy gaštanové, postava ani jedľa.

Keď mal učiteľský diplom, dostal sa za učiteľa do zámožnej dediny pri meste. Chorľavú matku vzal k sebe, však sa nemala kde podieť, a tak žili spojkne ani v raji. Keby . . . áno, vždy sa najde v živote to »keby«!

Keby sa Vlado nebol zaľúbil! . . . Zaľúbil sa do dcéry miestneho statkára. Bolo to ináč rozpustilé a niekedy aj zlostné stvorenie.

Vlado nebol obratným šuhajom; až priveľmi bol ťažkopádny a málomluvný. Ani len vyjadriť sa nevedel vtedy poriadne a len tak sa mohlo stať, že mu rozpustilá dcéra statkárova odkázala, že s takým »Medveďom« chce mať pokoj.

Vlado sovrel päste, oči sa mu zaiskrily a ešte menej hovoril potom.

Ale to meno mu ostalo. Nešiel viacej do spoločnosti. Celý sa venoval už len škole a matke.

Po dvoch rokoch na sväté pole odprevadil aj matku. Ťažký balvan osamelosti tlačil mu dušu. Vtedy mimovoľne si pospevoval: »Pomiluj, Bože, pomiluj, keď ostanem sám s Tebou!«

Bola jar. Teplý vetrík povieval, slnce hrialo ani v lete, pučaly stromy, vtáctvo spievalo a po oceáne nebies biele mráčky plávaly sviatočne k juhu . . . V triede bolo dusno; »Medveď« dal otvoriť okno. Lúčil sa s posledným ročníkom a pri odchode podával ruku na rozlúčku.

— Nezabudni na dobré poučenia a špomínaj ma po dobrom! — povedal stereotypne.

Tak povedal i Aničke Jakúbkovej, vyrastenej štrnásťročnej dievčine.

Z Aničky vyrástla o tri-štyri roky krásna dievka. »Medved« na ňu čoraz častejšie pozeral. Ba už i často myslel na ňu a konečne sa rozhodol, že jej to dá na vedomie, že ju miluje a že by mohla byť aj jeho ženou.

Pri najbližšej príležitosti povedal jej to otvorene:

— Anička! Ja na teba už roky myslím. Ja Ťa rád... Ty si ma celého pobláznila!

Chcel sa usmiať k tomu, ale nemal kedy, lebo namiesto neho zapýrené dievča sa začalo smiať a len toľko povedala, že to musí ísť povedať mamke, a už jej nebolo.

V dedine mali o čom rozprávať. Jakúbkovci vedeli, čo sa patrí; dievča posielali do kurzov na varenie a šitie, aby sa vraj lepšie hodilo do panského domu. Mnohí, veru, závideli Jakúbkovcom. Maly sa písať už ohlášky.

Vtedy raz večer Fero Habáň, Aničkin citel v jej rokoch, buchol Aničku do chrbta, keď šla do susedov párať perie:

— Tak teda za učiteľa? ... A čo si mi to sľubovala?

Stisol jej ruku, že až zvýskala od bolesti. Potom jej chvatom rozpovedal, že ona za takého »starého pána« sa nesmie a nemôže vydať, že by jej mohol byť otcom a nie mužom, že nie je všetko zlato, čo sa blyští, že to nie je láska, že to sa len jej rodičia ulakomili a že ju nemajú právo »zaškrtiť za takého tatka«.

Aničke sa to opravdu rozležalo v hlave. Za týždeň už nebola doma, utiekla slúžiť na Moravu, kde jej to už všetko Fero našiel a sprostredkoval.

»Medved« bol odbavený v obci. Na budúci školský rok odsťahoval sa na podhorskú dvojtriedku, aby mohol zabudnúť na všetko.

* * *

— Podívajte sa, pán kolega! Ja mám tiež srdce. Ja som chcel tiež milovať a chcel byť milovaný. Nebolo to mojou vinou, že v najkrajších rokoch mladosti som mal toľké starosti a kríže! Vtedy... hej, vtedy, nemal som kedy na to... No a teraz, keď už mám aj chleba nadostač, aj viacej času, teraz už je pozde, už mi rednú vlasy, viacej ich mám bielych ako tmavých, vrásky na čele... no a to moje srdce zaskučí kedy-tedy tak psovsky... Áno, na svete sú šťastní aj nešťastní ľudia. Každý z nich má srdce a každé to srdce je príbytkom nejakej tragédie, alebo knihou románu...

Vonku zúrila snehová víchrica a vysoké záveje zavialy všetky stopy.

Tak sa zdalo, že súčasne tvorily sa záveje aj v duši »Medvedovej«. Na jeho tvári, v jeho pohľade zrkadlily sa tie duševné záveje, ktoré zavialy v jeho duši všetky stopy bolesti, všetky rozpomienky minulosti.

MARGINÁLE.

IVAN JAVOR.

Dejiny tohto sveta
sa denne opakujú,
ľudia sa rodia-hynú,
jedni o slávu,
iní o chlieb sa rujú.
Najmäkšiu skyvu chleba:
dobrého Boha z neba,
si temer všetci zaisťujú

(i tí, čo radi zafilozofujú).

Niet preto obáv,

— pobav nás, nádej, pobav —

že biedne vyhynieme,

kým rušný zápas tento

povedie naše plemä.

Niet preto strachu

zo sveta tohto krachu,

kým aspoň z vypočítavosti

sa na kresťanskom Bohu

človek sfa sup na mŕtvom tele hosti...

KULTÚRNY ŽIVOT U NÁS

O opere SND.

Kto vážne pozoruje vývin opery a operety po svetovej vojne, musel prísť na záver, že z týchto dvoch složík hudobného oboru vífazi druhá, a to nielen u obecnstva, ale i u komponistov.

U obecnstva by sa to dalo odôvodniť tým, že naň vplývajú filmy. Denne sa mu servírujú limonády za limonádami a zriedka sa stáva, že aj film prinesie hudobne dačo hodnotného. V poslednom čase i tie filmy sú už kýčovité, ktoré stavajú sa najviac na hudobnom podklade (J. Schmidtove a Kieपुरove, ba i posledný Tauberov). O operetách, čo len štekli sluch t. zv. hudbou, by sa ani nemalo hovoriť — jednako ony určujú (žiaľbohu!) vkus obecnstva, ba i divadelné kasy vedia naplniť.

Po vojne sa nahrnulo do divadiel veľa hereckej skazy a ňou sa vychovával vkus návštevníka. Veľa bolo samovolených a málo povolaných. Kto vedel v tomto čase desorientovanosti na poli divadelnom nohy dvíhať a mrňať, stal sa hviezdou novootvoreného divadla. A rástlo ich vtedy v každom vyvíjajúcom sa meste, ako húb po daždi. Do divadiel prichádzali ľudia bez predbežného vzdelania pre svoje povolanie. Prosto, bolo to módu: byť pri divadle!

Autori hudobnej časti museli svoje diela staršie i novšie (tie najmä) prispôbovať »hereckým« a hlavne hlasovým, či skôr nehlasovým schopnostiam týchto samovolených nositeľov »umenia« Thalie. Tak vznikaly operety, revue a šlágry pre kasy a pre hviezdy.

Ľudia nenachádzali z chaosu a z dennej honby iného východiska, ako takýmto tovarom ukojiť svoje rozohnené pudy. Duši sa málo času veno-

valo! A potom: ktože bol najväčším navštevovateľom týchto stánkov »moderného umenia«? Priznajme sa úprimne: naši povojnoví zbohatlíci. A kto to boli? Zas buďme otvorene úprimní: ľudia s prázdnu dušičkou, ale s tým plňšou kapsou a so schopnosťou vystatovať sa.

Vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá. Našlo si divadlo svoje publikum a našli si zbohatlíci, dušičky, nadžgané len tou starosťou, kde a jakým spôsobom utraťiť to, čo im zadarmo padalo do hniezda.

Nečudujme sa, že málo bolo tých, čo ostali vernými pravému umeniu. Málo bolo takých ľudí, čo mali smysel pre pravé umenie a k tomu i finančné možnosti podporovať pravé umenie.

A tu nastal krušný čas i pre oprávdivých umelcov. Veľké divadlá dávaly staré obohrané opery, lebo povojnový čas nevytvoril ani jednej opery, ktorá by sa bola mohla námetom i hudbou stať svetovou.

Staly sa ojedinelé prípady, na pr. Weinbergrov »Švanda dudák« šiel svetom, ako dielo z povojnovej hudobnej literatúry. Lenže... na tom má veľkú zásluhu tá cudzina, ktorá nepozná celé dielo Smetanovo, Dvořákov, Novákovo, Fibichovo — slovom, českých majstrov, shrnutých vo »Švanda dudákovi«. Nuž, prijala ho, ako čosi nového, kým u nás: bol a zapadol, lebo poznáme diela väčšie! O dielach autorov iných národov ani nehovoríme, lebo každé malo doma svoj osud taký, ako u nás »Švanda«.

A tak, ako ostaly poctivé staré diela len na to, aby medzi pestrofarebnými šlágrami upomínaly ľudí, že jestvuje i dačo vyššieho, tak boli aj herci-umelci takým mementom pre budúcnosť. Často stáli aj existenčne zle, kým

ich »kolegovia« šlágristi zarábali horribilné sumy. Hej, svet sa obracal v tom chaose a hľadalo sa východisko. Hľadá sa ono i dnes, hoci obrat k lepšiemu už predsa len možno badať.

Vlna tohto chaosu dotkla sa i nášho divadla, tým viac, že sa ono zmieta temer od svojho začiatku v rukách súkromných podnikateľov.

Radi by sme na tomto mieste pohovorili o opere SND.

Konštatovali sme v úvode, že niekoľko moderných opier mihlo sa na javiskách divadiel, pravda, bez ozveny. Ako prišly, tak zanikly, aby sa prípadne sem-tam ešte raz zjavily a urobily prázdne hľadiská a nevôľu voči operám u obecnstva.

Ich osud je spečatený po troch predstavaniach i na SND, ak nie už pri premiére. A jednako opera SND mala i na tento rok (sezónu) nasledujúci program:

J. B. Foerster: Jessika, R. Karel: Smrť kmotrička, A. Zemlinsky: Kriedový kruh, Šostakovič: Lady Hamlet, Čerepnin: Ol Ol, R. Wagner: Parsifal, Rossini: Nevesta z Alžíru, W. Ferari: Štyria grobiani.

Všetko opery, ktoré naše operné publikum nepozná, alebo — nepôjde na ne, lebo vopred vie, že náš ensemble nezdotlá tie ťažkosti, ktoré mu (na pr. »Parsifal«) kladie.

Je teda otázka, či hodno na SND robiť takéto experimenty? Musíme totiž uvážiť, že tá istá jediná scéna slúži súboru: opernému, činohernému (česky a slovensky!), operetnému a baletu, teda mali by sa tu dávať len opery, ktoré sú dávané s úspechom už vypróbovaným inde! Pokusy robiť by sa nemaly!

Posledné premiéry operné, a to nielen tohto roku, ale i v minulej sezóne, ukázaly, že naše tvrdenie je spravodlivé, lebo kým staršie opery boly hojne navštevované i bez hostí, novým nepomohla ani veľká reklama.

V Bratislave je niekoľko snaživých

mladých hudobných referentov, ktorí hudobnú modernu forsírujú už niekoľko rokov, pravda, najviac pre seba. Nesmie sa totiž zabúdať, že Bratislava žije medzi dvoma veľmestami: Viedňou a Pešťou, a je navyknutá uznať za dobré to, čo uznajú v týchto mestách.

V Bratislave je ďalej publikum ešte vždy viac svetovo orientované po opernej tvorbe, ako po domácej modernej (myslíme tu na českú operu, lebo slovenskú škoda spomínať, i tak ju nechcú uznať), a tá mu je a bude cudzou, dokiaľ bude žiť v Bratislave. Proti tomu škoda hoci s dýkou ísť. Naopak: oduševnenie mladých referentov hudobných stretáva sa len s odporom. Naši Nemci, Maďari a Židia ostanú chladní voči modernej opernej tým viac, čím väčšími sa forsíruje. A oni sú hlavnými návštevníkmi opier.

Dôkazy?

Prázdne alebo poloprázdne hľadisko, kým zo starších opier býva i kasa plná.

Takáto zbytočná práca má, pravda, veľký vplyv i na ensemble, tým viac, že v poslednom čase sa on zmenšuje práve tak u sólistov, ako v sbore. Naštudovaná opera nie je repertoárnou vecou rokov, ale len šlágram, a operný ensemble je nútený chlíť premiéru za premiérou. Či osoží takáto práca s umeleckej stránky, dá sa ľahko ustáliť. A toto horúčkové tempo vyčerpáva členov opery SND už niekoľko rokov. (Posledný čas pracuje, pre nedostatok operetných síl, i v opere. Najmä sa do toho zapriahajú mladé slovenské sily!) A pomery sa miesto zlepšenia zhoršujú.

Východisko pre zlepšenie stavu opery SND by bolo, keby sa rozšíril operný ensemble: sólistov i sboru. Hlavne posledného, lebo je nad ľudské sily, čo tá hŕstka ľudí robí. Nevyhnutnosť: pribrať najmenej desať členov nových, dokazuje i posledné pred-

stavenie »Tosky« s A. Svedom. Host — sólista — mal silnejší hlas a prikryl celkom náš sbor. Ale niet sa čo čudovať, keď sú vyčerpaní. Účinkujú: v opere, operete, činohrách i baletе! Tak pripadá na nich, vyjmúc skúšky, denne predstavenie, ba i viac.

Dávať viac opier zo staršieho repertoára — kde je melodia. Kto si všíma program veľkých divadiel, vidí, že tie sa tiež tak zachraňujú. Vyberajú moderné opery len ako bonbónky a dávajú starší repertoár.

Dávať opery v slovenskom preklade. Vieme na pr. o tom, že taká repertoárna opera, ako je »Bohema«, leží už dva roky preložená v archíve SND a najbližšie sa opäť študuje po česky. Tu by mal slovo i krajinský úrad! Keď sa rozkázalo 50 činoherných predstavení po slovensky, prečo to neplatí pre operu?! (V operete zásluhou Hozovou sa slovenčí.)

Dalo by sa vari hovoriť i o rozšírení orchestru.

Sú to návrhy našej opere na pomoc, lebo ináč i na budúcu sezónu bude ona problémom, ktorý by sa mal, ako to bolo svojho času s činohrou, už raz rigorózne riešiť. Ide o to, aby sa nedoplácaly zo subvencií ťažké peniaze na choré dieťa SND. Do opery treba vliat v Bratislave novú životnú energiu, akú mala za predošlých vedúcich ľudí. Opera SND bola kedysi hýbdlom celého divadla, a zdôrazňujeme, keď nemá ním byť, je zbytočná, lebo nemá smyslu, aby slúžila niekoľkým referentom a nie celku = obecstvu.

Ide o to, aby naše SND vychovalo si budúcich členov opery zo slovenského dorastu. Kedysi bolo to SND, čo dávalo celú hereckú generáciu do pražského Národného divadla; dnešné SND, akoby naschvál, strká mladých Slovákov do operety a nevie si ich vychovať (či nechce!?) ani pre vlastnú operu. Tu treba silná a rozhodná ruka, ktorá by sa nerozpakovala ukázať

iný smer tým, čo majú na zreteli len plniť kasu bez ohľadu na umeleckú stránku.

SND je finančne tak zabezpečené, že je povinné dbať, aby slovenský dorast spevácky našiel tu postać svojej práce, a to v opere.

Je i na referentoch, aby tento dorast vychovali, pravda, nie prázdnyimi frázami, osobným útočením, ale serióznosťou svojich referátov, ktoré by mohlo bez pochyb čítať obecstvo, a herci by našli v nich svoje chyby aj dobré stránky. Len mať dobrú vôľu a dá sa to.

Zmena názoru na operu SND je potrebná i so strany krajinského výboru! Nie je dosť rozhodovať o divadelných veciach, ale i starať sa treba s hlbším záujmom. Veď ide dnes ozaj o to, či sa za krátky čas nebude treba opýtať: má byť naďalej opera v SND?!

A k tomu nesmie dôjsť, lebo ide o prestíž jedinej slovenskej scény a kedysi jej najsilnejšej složky.

Treba konať rozhodne!

A. N.

† Anton Miššuth.

*19. XI. 1866. † 3. II. 1935.

Zasa sme pochovali jedného z tých vzácných synov Cirkvi a národa, po odchode ktorých dlho cítime medzeru, ktorú nemožno tak ľahko doplniť.

Takých priamych, svojských, pracovitých a nenáročných postáv, ako bol Anton Miššuth, máme, bohužiaľ, málo v slovenskom verejnom živote. Nebolo takmer poľa, či náboženského, národného, kultúrneho, sociálneho alebo spoločenského, na ktorom by nebol pracoval s celou vervou svojho plamenného ducha a na ktorom by nebol zanechal pekné dedičstvo, peknú prácu za sebou.

Práca bola jeho živlom, úmorná a neochabujúca práca bola jeho charakteristikou, kdekoľvek ju konal. Ešte pred Novým rokom plakal nie nad svojou chorobou, nie pre svoje bole-

sti, ale preto, lebo druhých videl pracovať a sám už nemohol zdvihnúť ruku do práce, ktorej koniec nevidel pred sebou.

Bol kňazom, akých potrebuje doba: príkladný, svedomitý, duchovné stádo svoje milujúci, neúporný v práci zaň. Len zákerná choroba, ktorá ho srazila pred samým oltárom Pána pri stupňovej modlitbe Najsvätejšej obety, položila ho do postele a onedlho do hrobu, ale vôľa ho do posledného dychu hnala do práce a boja proti samej smrti.

Bol národovcom sebavedomým, rod svoj milujúcim, akých Slovensko má málo.

Už ako teolog bol národne prebudovaný. Z chudobnej banickej rodiny zrodený mladík videl utrpenie a krivdy svojeti a ich odstránenie bolo jeho životným cieľom.

Už na štúdiách bičoval tých, ktorí zabúdali na svoj rod a prikláňali sa myšlienkovne k nepriateľom. Jeho prvosiensky básnické sobrali mu poblúdili spolužiaci z vypáčeného stolíka a z nich báseň »Plač matky nad odrodilými synami« musel vo vakáciách r. 1889 prekladať aulista Hyrošš svojmu biskupovi. Najmä pre toto musel založiť biskup Bende 3. nov. 1889 samovzdelávací krúžok na bohosloví, v ktorom stanovami vyhradil Slovákom právo prednášať v krúžku jednu tretinu prác po slovensky, popri tretine prác maďarských a nemeckých, a v prvom i poslednom roku svojho účinkovania v tomto krúžku vybral si Miššuth pekný podiel na práci i v slovenskej komisii kritikov prednášok, i v prednáškach a samostatných básňach.

Jeho otvorené národovectvo, ku ktorému sa hrde hlásil pred prevratom i po ňom, poznal každý, lebo sa s ním nikdy neskrýval, ba každý si vedel jeho presvedčenie aj ctiť, lebo ho nepoužíval pre osobné ciele a nekupčil s ním; a len tomuto možno

pripísať, že okrem jedného procesu pre urážku Veličenstva pred prevratom a jedného procesu pre delikt proti zákonu na ochranu republiky (obidva vyhral) nemal v tomto nikdy vážnejších nepríjemností, hoci stál vždy na čele bojovného frontu, kde sa dávajú i dostávajú údery.

Bojoval na cirkevnom i národnom poli slovom i perom, ale najviac povzbudzujúcim a strhujúcim príkladom. Svoju hrdosť k náboženskej i národnej príslušnosti upevňoval v celom svojom okolí a stal si tým do radu najvynikajúcejších národných buditeľov slovenských a strážcov svätého dedičstva otcov v najkrušnejších chvíľach slovenského katolicizmu.

Písal kázne, písal ľudovýchovné a náboženské články, písal výbojnú a nadšenú politickú články, sociálne úvahy (ešte pred prevratom), písal básne (prispieval pod pseudonymom: Alfa, Tatrín, Gamma, Kyjak, do »Katolíckych novín«, »Našich novín«, »Kresfana«, »Slovenských pohľadov«, »Tovaryšstva«, »Slováka«, »Hronských novín«, »Nášho kraja«), ale to nebolo vlastné pole jeho pôsobnosti; nikdy si nevindikoval titulu spisovateľa, jemu bolo pero i lýra vždy len na to, aby súhlasne s celou svojou životnou prácou dvíhal hospodársku i sociálnu úroveň slovenského ľudu, rozduchoval hasnúci plameň náboženskej a národnej hrdosti. A toto sa mu darilo. Či hol v styku so svojimi vrstovníkmi alebo najmladšími, vždycky ich viedol za svojím cieľom. V tejto práci nepoznal kompromisu, nepoznal uznania. Čo ako fažko, ale usalašil sa so svojimi zásadami v srdciach tých, ktorí prišli s ním do styku, vtisol im do duše pečať svojho pekného, neoblomného charakteru a nie div, že pieta, uznanie životnej veľkej práce, ba láska a opravdivá prítulnosť priviedla mnohé tisíce ľudu, vyše 50 kňazov a mnohé desiatky inteligentov,

zástupcov úradov a korporácií na jeho poslednú cestu.

Hrob milovanej zeme slovenskej zakryl neochvejného životného borcu, ktorý toľkých priviedol z náboženskej a národnej tmy k spasiteľnému svetlu poznania skutočností. Mikuláš Mišik.

Československá smierná kaplnka v Jeruzaleme.

Palestínsky spolok v Brne, založený r. 1909, od svojho založenia usilovne pracoval v prospech Svätej zeme. Od prevratu vzal si za úlohu i šíriť známosť o katolíkoch republiky Československej v Palestíne. Robil to usporiadaním pútí do Svätej zeme a bohatými darmi, poskytnutými svätyniam palestínskym. Kto navštívi Palestínu, temer všade sa stretáva s darmi Palestínskeho spolku brnenského. Tieto cenné dary Palestínskeho spolku sú chválou katolíkov nášho štátu. Také lampy v kostolnej krypte na Sione, mramorový oltár v jaskyni Mláďatôk v Betleheme, oltár v chráme sv. Jozefa v Nazarete, gobelín v chráme sv. Kataríny v Betleheme s nápisom »Catholici Czechosloviae« isteže robia česť nášmu štátu. Okrem toho spolok prispel na nadstavbu hospícia sv. Rodiny, bývalého to hospícia rakúsko-uhorského, ohromnou sumou.

Vrcholom všetkých túžob tohto spolku bolo získať kus zeme v Svätej zemi. Bol to sen, ktorého hlavným realizátorom sa stal horlivý a obetavý tajomník spolku, msgr. Anton Bartoš. Ten sa neľakal nijakých prekážok a všemožne sa vynasnažoval, aby sa tento sen stal skutočnosťou. Jeho obetavosti možno ďakovať, že sa Palestínskemu spolku pričinením vtedajšieho konzula, dr. Vladimíra Frica, podarilo kúpiť kus pozemku na hore Olivetskej. Smluva bola uzavretá 15. apríla 1932. Táto smluva bola, žiaľbohu, zrušená po odchode oného kon-

zula z Jeruzalema. Nový konzul, Jozef Kadlec, hľadal nový pozemok. Roku 1933 uzavrela sa nová smluva, ale aj tá sa zrušila. Konečne sa podarilo terajšiemu vicerektorovi, Jozefovi Koutnému, uzavrieť tretiu smluvu 9. novembra 1934. Tým sa Palestínsky spolok stal v Jeruzaleme vlastníkom značného pozemku a jedného domu.

Dom je nedokončená novostavba. Je 18 m dlhý, 12 m široký. Pozemok je veľký 1425 štvorc. m; k tomu bol ešte prikúpený pozemok za domom vo veľkosti 1722 štvorc. m, takže Palestínsky spolok získal 3147 štvorc. metrov na severnej strane hory Olivetskej.

Dom, na pozemku sa nachodiaci, je vo výške mešity Nanebevstúpenia. Je z neho úchvatný pohľad na svätyniu sionskú, námestie chrámové, Boží hrob a celú východnú časť nového Jeruzalema. S neďalekej cesty je čarokrásny pohľad na júdsku púšť, Mŕtve more a pohorie zajordánske s horou Nebo. Celý dom má byť premenený na kláštor s kaplnkou a majú v ňom konať rehoľníci z Československa smierne pobožnosti za svoju otčinu. Nie je bez zaujímavosti, že obyvatelmi kláštora majú sa stať slovenskí rehoľníci z kongregácie Tešiteľov.

Kúpením tohto pozemku a domu vykonal Palestínsky spolok veľké dielo. Ostávajú mu ešte veľké starosti. Musí premeniť dom na kláštor, postaviť kaplnku, ohradiť záhradu, postarať sa o vnútorné zariadenie. Konečne musí do kláštora uviesť našich rehoľníkov a zabezpečiť ich živobytie. Spolieha sa pritom na pomoc našej verejnosti. Mecénaši sa už aj prihlásili. Potešiteľné je, že svoju pomoc slúbilo aj ministerstvo školstva a národnej osvety. Očakáva sa, že sa pri zariaďovaní kláštora a kaplnky zúčastnia aj jednotlivé diecézy. Horvatskí katolíci slúbili do kaplnky jeden oltár a zúčastnia sa aj pri posviacke kaplnky. Posviacka táto má

byť vykonaná zástupcom československého episkopátu počas tohoročnej palestínskej púti v dňoch od 16. júla do 8. augusta.

V súvislosti s kúpou a zariadením jeruzalemského domu a kaplnky bolo by si želať, aby sme boli v Palestíne reprezentovaní aj my slovenskí katolíci. Je to bolestné, že po nás niet vo Svätej zemi temer nijakej pamiatky. Českí katolíci a najmä moravskí už vykonali svoje, Maďari pracujú v Palestíne veľmi usilovne. A my?! Nemohlo by v tom kláštore jeruzalemskom a v tej smiernej kaplnke byť aj niečo našského? Uvažujme! Bolo by to len na česť nášho národa. Sme síce malým národom a chudobným, ale na niečo by sme sa azda len vedeli zmôcť.

V Jeruzaleme má stáť československý kláštor a československá smierna kaplnka. Má to byť teda aj naše a má reprezentovať aj nás Slovákov. Je teda našou povinnosťou, aby sme aj my vykonali svoje. A to tým viac, keďže svoju pomoc sľúbili už aj Horvati. Slováci, nedajme sa zahanbiť!

O význame tohto kláštora a smiernej kaplnky citujem len slová J. E. dr. Jozefa Čárskeho, biskupa košického a čestného člena Palestínskeho spolku:

»Z ohľadu náboženského idea: mať na hore Olivetskej svätyňu, kde sa budú synovia našej vlasti neprestajne modliť za vlasť a národ, je veľkolepá. Pri všetkej chvályhodnej činnosti, ktorú my katolíci v našej republike vyvíjame, badať, ako by sa nepamätalo dosť na najväčšiu moc na svete, na modlitbu. Mnohí naši horliví katolícki pracovníci — pravda, dobromyseľne — len od našej práce: od spolkov, združení, shromaždení, schôdzok, snemovaní, kurzov, prednášok, akademií, slávností atď., čakajú obrodienie našej spohanštenej spoločnosti. Aní mi na um nepríde veci tieto podceňovať, naopak, pokladám ich za

veľmi potrebné, ale len to chcem zdôrazniť, že samy osebe ony nestačia. Potrebná je v prvom rade pomoc shora a o tú sa treba modliť. Modlitba jednej zbožnej duše môže Cirkvi viac osožiť, ako činnosť niekoľkých navonok veľmi činných katolíckych politikov. Naši krajanovia-pátri na tej hore, ktorú Spasiteľ svojou modlitbou za miesto modlitby predestinoval, sa budú za vlasť našu a národ náš modliť. Môže byť niečo krajšieho?

Z ohľadu národného je myšlienka vlastnej svätyne v Jeruzaleme tiež veľavýznamná. Sme národom malým, svet o nás nevie viac, ako my vieme o malých stredoamerických štátoch. Kto bol v cudzine, mohol sa o tom presvedčiť. Jeruzalem je mestom, kam chodia ľudia zo všetkých krajín sveta. Naša svätyňa na tomto mieste by bola stálou reklamou pre náš štát: jej strážci by šírili o ňom vedomosti u návštevníkov zo všetkých končín zeme.«

Toľkoto hovorí o význame československej smiernej kaplnky J. E. dr. Jozef Čársky, biskup košický.

Andrej Kliman.

† Peter Tvrдый.

Žilinský rodák Peter Tvrдый (narodený r. 1850) po skončení žilinského nižšieho gymnázia študoval na banskobystrickom gymnáziu práve v rokoch, keď ono pod mocným vplyvom biskupa Štefana Moysesova prežívalo roky povzneseného slov. nacionalizmu. Rozrastal sa slovenský život do šírky i hĺbky, mládež tých čias s krásnou nádejou hľadala do budúcnosti. Direktor Martin Čulen a celý profesorský sbor — to bol vzor hodný nasledovania. Tak bolo i na ostatných slovenských gymnáziách: vzorní predstavení a čulá, duchovným záujmom žijúca mládež. Veď práve neobyčajne bystrého vzrastu a tej sily ducha sa naľákali Maďari i falošné viedenské kruhy, i popo-

náhľali sa znemožniť slovenské hnutie.

Na budapeštianskej univerzite chystal sa P. Tvrďý do služieb slovenského školstva, keď už vláda vyriekla výrok smrti nad slovenským školstvom... P. Tvrďý šiel do Ruska, ta vtedy pijímali Slovanov do ruskej školskej služby, dávali im štipendiá na dokončenie univerzitných štúdií, menovali ich »slovanskými štipendistami«. P. Tvrďý čestne konal svoju úlohu, oddal sa ruskej škole s celou dušou, i stal sa direktorom gymnázia v Baku a dosiahol vysoké vyznamenania.

A tak minulo vyše 40 rokov, čo P. Tvrďý len zriedkakedy mohol navštíviť rodné kraje. Po prevrate vracia sa domov 70ročný, aby ostatok života venoval svojmu národu; bol plný duchovnej sily, vôle i mladistvého nadchnutia. Miesto si našiel v bratislavskej univerzitnej knižnici, odkiaľ po ôsmich rokoch práce utiahol sa k bratovmu synovi to do Koša (pri Prievidzi), to na Myjavu. Umrel na Myjave 24. febr. 1935, kde je i pochovaný.

Pätnásť rokov mohol ešte vyplniť prácou na rodnom Slovensku. V sedemdesiatom roku života, pravdaže, nemohol sa už dať na vedecké výskumy, dal sa do toho, čo potreba dňa veľmi požadovala: do zostavovania slovníkov a pritom prekladal z ruštiny. Jeho diela v časovom poriadku sú:

Slovník inojazyčný. Sostavil Peter Tvrďý, býv. riaditeľ gymnázia, Comenius. Literárny ústav úč. spol. Bratislava. — 125 strán osminových, cena neudaná, ani rok, »Predmluva« je datovaná 29. júna 1921.

Česko-slovenský diferenciálny slovník. Sostavil Peter Tvrďý, býv. riaditeľ gymnázia. Trnava, 1922. Tlačou a nákladom »Lev«-a kníhtlač. a nakl. spol. úč. spol. — 163 strán osminových, cena neudaná.

Slovník latinsko-slovenský. Sostavil Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. V Ružomberku. Tlačou a nákladom »Lev«-a kníhtl. a nakl. spolok účast. spoločnosť. 1923. — 334 strán štvrtinových, cena neudaná.

Chybné slová, výrazy a väzby, ktorým treba v slovenčine vyhýbať. (Väčšina ich prevzatá je z Czambelových diel, »Slovenskej štilistiky« Šenšelovej a zo Slov. pohľadov.) Sostavil: P. T. Nákladom a tlačou »Lev«-a kníhtlač. a nakl. úč. spol. v Trnave 1923. Cena Kčs 1.50. — 38 strán osminových.

Doplnok k česko-slovenskému diferenciálnemu slovníku. Sostavil: Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. Ružomberok, 1923. Tlačou »Lev«-a kníhtlačiarneho a nakl. spol. úč. spol. — 279 strán osminových, cena neudaná.

Slovník slovensko-latinský. Sostavil: Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. V Ružomberku. Tlačou a nákladom »Lev«-a kníhtl. a nakl. spolku účast. spoločnosti. 1926. — 348 strán štvrtinových, cena neudaná.

Latinské citáty a heslové výrazy so slovenským prekladom a vysvetlením. Sobral Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. 1928. Tlačou a nákladom kníhtlačiarne G. A. Bežu v Trnave. — 92 strán osminových. Cena 9.60.

Slovenský frazeologický slovník. Sostavil Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. Vydal Spolok sv. Vojtecha. Trnava 1931. — 736 strán, veľkých štvrtinových, cena neudaná.

Slovník inojazyčný. Sostavil Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. 1932. Učiteľské nakladateľstvo O. Trávníček v Žiline. — 219 strán štvrtinových, cena neudaná.

Slovenský frazeologický slovník. Sostavil Peter Tvrďý, riaditeľ gymnázia v. v. Druhé, doplnené vydanie. Praha—Prešov 1933. Nákladom Československej grafickej unie, úč. spol. — 844 strán veľkých štvrtinových, cena neudaná.

*

Okrem toho preložil od F. M. Dostojevského »Zápisky z mŕtveho domu« (vyšlo ako IX. a X. sväzok Knižnice spoločnosti priateľov klasických kníh) a »Zločin a trest« (vyšlo ako X. a XI. sväzok Melantrichovej slovenskej knižnice). A zostal po ňom rukopis veľkého rusko-slovenského slovníka.

Nuž krásny soznam! Keď uvážime, že začal túto prácu sedemdesiatročný, a to po dlhom odlúčení od slovenskej reči, nemôžeme nevysloviť obdiv nad silou jeho ducha. Zprvoti tu i tam vkĺzla sa mu i chyba, ale bystro sa zdokonaľoval, zbadal, že slovenčina by nemala smyslu, keby nebola slovenskou, preto dal sa odstraňovať rušivé nedostatky, ľahko-

myselníkmi rozširované v našej reči, horlil za očistu. Za jeho pomoc a najmä za jeho dielo, za Slovenský frazeologický slovník v druhom vydaní, bude mu slovenský národ navždy povďačný.

Rudolf Kločko.

Jozef Kačka sedemdesiatnik.

V Hájníkoch pri Zvolene žije na odpočinku katolícky kňaz Jozef Kačka, ktorý predstavuje pamiatku na ideu panslavizmu za maďarského režimu. Pre túto ideu bol žalárovaný, odsúdený na 15 rokov. Je martyrom slovenskej myšlienky a je aj martyrom slaviánskej myšlienky. Teraz dožil sedemdesiat rokov života, chvála Bohu, v sviežom zdraví. A dá Boh, bude ešte dlho žiť, aby nás upomínal na naše povinnosti voči národu.

Masaryk – najväčší European.

Coudenhove-Kalergi pozdravuje nášho prezidenta v »Lidových novinách« (2. marca 1935) a končí svoj pozdrav takto: »Sme odhodlaní túto politickú záveť vykonať: smieriť nacionálnu ideu s európskou, premeniť Európou na spolok rovnoprávných a mierumilovných národov. Odtiaľ ide naše blahoželanie k 85. narodeninám T. G. Masaryka, vzoru najvyššej duchovnosti a najušľachtilejšej ľudskosti — jasnému lícu v chaose európskej prítomnosti. Pozdravujeme Tomáša G. Masaryka. Pozdravujeme najväčšieho European.«

Janko Jesenský: Demokrati.

Vydala Matica slovenská v T. Sv. Martine ako 31. sv. Knižnice Slovenských pohľadov r. 1934.

V svojom poslednom diele »Demokrati« spisovateľ Jesenský sa ostro zadíval do zákulisia našej vyššej spoločnosti. Zbadal v nej veľa chýb, veľa falše a pretvárok, i uplietol si bič a smelou satirou šľahol do tvári týmto nerestiam. Osoby, ktoré v tomto románe pred nami de-

filujú, nie sú fantastické výmysly. Demokrati sú ľudia, s ktorými sa možno stretnúť na každom kroku v živote, ľudia s maskami na tvárach a s pokrútenými paragrafmi pred očami.

Pred vami defilujú typické postavy úradnícke, ústredná figura, komisár dr. Landfík, ktorý v duchu demokratických zásad sa snaží preklenúť stavovské rozdiely medzi ľuďmi a ktorý musí prežiť kalváriu opovržením, predsudkov a posmechov za to, že sa opovážil zaľúbiť do jednoduchej kuchárky; alebo mäsiar Tolkoš, ktorý by chcel demonštrovať za rovnosť, ale pritom »meštiacka hrdosť« mu nedovoľuje priblížiť sa k slúžke; inde zas zaujímavý typ okresného náčelníka, úradného pedanta, prísneho sudcu podriadených a usmievaného podlizača predstavovaných, ktorý každé ráno strežie za rohom, kedy personál ide do úradu, aby mu mohol strčiť pod nos žltú knihu paragrafov; alebo číročistý demokrat, poslanec, prednosta niekoľkých úradov, predseda desiatich bánk, dr. Petrovič, ktorý sa strašne hnevá na financov, že mu nechcú uznať jeho »chudobu«.

»Demokrati« sú výsmechom spoločnosti, ktorá z drobných vecí robí aféry, ale nepozastavuje sa nad vážnymi problémami. Jesenský nás zaviedol do zákulisia úradov i spolkov, dal nám nazrieť do boja jednotlivca proti jednotlivcovi, na zápas celku proti celku, načrtol zvrátené pomery a zironizoval ich úbohosť...

Do úst svojich hrdinov vložil kritiku súčasných pomerov. Všimnime si len slov Landfíkovej tetky, ktorá sa vysmieva z moderného umenia (... moderná báseň je vykrikovanie zo sna ..., moderné maliarstvo je detské mazanie farieb na plátno ..., moderná hudba je nesmyselné bitie decka do klavíra ...), alebo spomnime si na Landfíkove úvahy o urputnom

boji medzi rozpartenými politickými stranami a kultúrnymi spolkami...

V bystrých úvahách, v myšlienkovom bohatstve tkvie význam »Demokratov«. Celou knihou sa tiahne tón jemnej satiry, ktorá má zošľahať všetko pomýlené, nedemokratické... Chutné epizodky spestrujú dej, takže kniha je i znamenitým pobavením. Sloh románu je prostý, jasný, no umelecká hodnota diela tým nijako netrpí, naopak, získava.

J. Sedlák.

Katolíci v Československu.

Prehľadné dejiny vývinu katolicizmu za trvania republiky Československej pripravujú sa do tlače pod titulom »Katolíci v Československu«. Táto kniha zaujímať bude všetkých 11 a pol miliona katolíkov našej oľčiny.

Ferko Urbánek: Beh žitia.

Nakladateľstvo F. Urbánek, Trnava, 1934.

K výchovným rozprávkam, venovaným nášmu ľudu, pre ktorý nebohý Urbánek celý život pracoval, patrí i táto zbierka milých, prostých rozprávok, odporovaných zo života dedinského a malomestského.

Urbánek vedel vložiť do svojich rozprávok vrelú lásku, ktorá učinila z neforemných figuriiek plastické postavy, jasne sa rysujúce od pozadia, postavy, ktoré nám prirastú k duši. Tak si oblúbime nešťastného gazdu Rokytu, ktorého celý život trýzni továrenský komín v rodnej dedine; prirastie nám k srdcu krásna Heluška, vzor vernej, obetavej, ale oklamanej lásky; zapáči sa nám tichá a zbožná slúžka Johanka, i blúdiaci Janík, ktorý sa nemôže vymaniť zo svodov tajomnej Bary.

Jeho historie sú plné záhad a komplikácií, ale temer všetky sa hladko riešia.

J. Sedlák.

M. J. Mora: Vrchy v hmlách.

Edícia Postup, sv. 10. Trnava, 1934. Najmladší literáti, združení okolo časopisu Postup, sľubne sa zapojujú do nášho umeleckého snaženia. Rodia sa básnické talenty, ktoré prinášajú nové, svieže prvky do poezie. Verše Hlbinove, Dilongove a iných znamenajú nesporný klad. Iba na chudobnom poli novelistickom nepreorala sa hlbšia brázda. Zjavujú sa tu-tam po časopisoch i sľubné ukážky, ale celková úroveň v tomto druhu tvorby je slabá.

Knihá noviel mladého »postupistu« M. J. Moru (Vrchy v hmlách) so stránky umeleckej nie je vynikajúca, ale tým zaujímavejšia je so stránky obsahovej.

Autor sa nám ukazuje ako človek, ktorý chápe pravý smysel života a buduje ho na základe vyšších hodnôt, pri ktorých veľmi významnú rolu hrá morálka. Kresťanská morálka je cieľ, ktorý žiarí so strán tejto knihy. Preto sú jeho hrdinovia hlboko založení; baletka Ela má na vnútornej strane kapsičky napísané: Vyhni príležitosti, vyhneš hriechu; jeho inteligentný mladík Materna fažko znáša hriech drahého dievčaťa; Robert nestrpí faloš a pretváрку spoločnosti...

Toto sú charaktery. Ale všimnime si aj osôb negatívnych, ktoré padajú pod farchou životných skúšok, ktoré nemohly vyhnúť úderom osudu a blúdiť po krivých chodníčkoch.

Pozrime na smutný život umelca, ktorého talent olúpil o krásu žitia; nahliadnime do duše priemyselníka, ktorý sa zmieta v pazúroch materie a hotový je pre ňu obetovať i šťastie jediného dieťaťa; povšimnime si ironický úškľabok nad morálkou vyššej spoločnosti, ktorá súdi ľudí podľa kabátov, alebo vidme pád dedinského dievčaťa, ktoré túžba po asfalte vrhá do pazúrov zloby.

Všade, nad každou mozaikou životnej hry skveje sa výstražné memento: tendencia vychovávateľská, snažiaca sa o prerod dnešného človeka. Preto sa táto kniha hodí dobre do rúk širším vrstvám.

Z hľadiska umeleckého mohli by sme vyčítať autorovi neucelenosť a povrchnosť jeho noviel. Mnoho ráz jednoduché vyprávanie prechádza bez spojitosti dramatickej v ostré vyvrcholenie, časom sa zdá až neuveriteľné. Niekedy sa obratne všíbil do vnútra vecí, rozobral záhyby svojich hrdinov, ale v mnohých prípadoch len letmo sa dotkol vecí pohľadom, i v partiách, kde analýza bola by potrebná. Sloh noviel je jednoduchý, ľahko sa číta.

J. Sedlák.

Poznámka na kritiku knihy »Bambi« v 5. čísle »Elánu«.

Spravodlivá kritika poukáže vždy aj na chyby, ale súčasne dielo ako by vysvetľuje, doplňuje, pomáha ho čitateľovi porozumieť a nikdy nezapadne poukázať i na dobré stránky; kritik musí byť dobre vzdelaný a svoje tvrdenie vždy hotový dokázať a musí mať na ume, aby prípadne jemu nemohli vytýkať práve to, čo vytýka dielu.

»m. ch.« nám toho o Saltenovej knihe »Bambi« veru málo povedal a s tým, čo povedal, by iní kritici nesúhlasili. Nevieme, koľko času si dal na prečítanie tohto iste význačného diela, ktorého vydanie v slovenčine nás musí len tešiť. No, sme presvedčení, kto si túto knihu prečíta pozornejšie, ako »m. ch.«, bude mať o nej celkom inú mienku. Zdá sa, že si vetou »Ostatne ťažko je napísať život srnca so stanoviska kresťanského...« tak troška chce udrieť do kresťanstva. Lebo keby si bol dal na prečítanie tej knihy len trošku viac času, bol by tam na to našiel veľmi pekný príklad, ktorému nemožno

ani pri najhoršej vôli ináč rozumieť, ako je to tam napísané, ale »m. ch.« robil tú »kritiku« asi v návale inej práce...

A najviacej vytýka knihe nesprávnu slovenčinu. Zaujímavé, veď je písaná takou slovenčinou, akou sú aj iné knihy, ktorým predtým »Elán« nič nevytýkal! Nech cituje tie »slovenčinu hrubo urážajúce« veci a my si potom povieme svoje. Chyby sa najdú všade, aj u tých, čo ich iným vytýkajú, ale takúto »kritiku« musíme pokladať za tendenčnú. —y.

Desať katolíckych politikov a diplomatov.

Je to kniha, ktorú napísal dr. Alfred Fuchs. Tlačila Spoločenská tlačiareň v Přerově 1934. Má 94 strán, stojí 16 Kč. Je to novinársky výber desiatich veľkých a významných postáv z dejín Cirkvi katolíckej, veľmi umele zostavený. Na týchto jednotlivcoch dr. Fuchs skvele ukazuje, ako pevne a dôsledne sa uplatňuje vo verejnom živote katolícky vodca. Typ politického učenca predstavuje Thomas Morus, diplomata pater Possevino, kardináli Consalvi a Rampolla, štátnika García Morena a Seipel, ľudového rečníka O'Connell, parlamentného politika Windhorst, žurnalistu a publicistu Veillot a Görres. Títo všetci boli odanými služobníkmi kríža v šťastí i v nešťastí. Boli si vedomí, že ich práca neslúži jednej generácii, najmenej im samým, ale budúcnosti Cirkvi katolíckej. Kniha je poučným a pritom ľahkým čítaním.

Súbeh Spolku sv. Vojtecha.

Spolok sv. Vojtecha vypisuje súbeh z Lisického základiny na tieto predmety:

1. Aktuálna nábožensko-poučná kniha. Rozsah najviac 180 strojom

nie husto písaných strán kancelárskeho formátu s 5 cm margom;

2. román s mravno-poučným obsahom v ľudovom slohu. Rozsah najviac 180 strán kancelárskeho formátu, strojom nie husto písaných, s 5 cm. margom.

Najlepšie práce odmenené budú

sumou po Kč 5000.—. V tejto odmene je započítané autorsko-vydavateľské právo na prvé vydanie. Prijaté práce budú podielovými knihami pre členstvo Spolku sv. Vojtecha.

Rukopisy treba podať do 1. jan. 1936 pod značkou na adresu: Spolok sv. Vojtecha v Trnave.

KULTÚRNY ŽIVOT INDE

Kalevala.

Koncom februára slávil finský národ vzácné jubileum. Bolo tomu práve sto rokov, že slávny a teraz už všeobecne známy epos finského národa, Kalevala, sa dostal do tlače. Bol to nadšenec finský, ohnivý vlastenec Eliáš Lönnrot, lekár, ktorý po celom Finsku horlivo sbieral omrvinky starodávnej poezie finskej a potom pospájal v jedno mohutné dielo. Básnickou koncepciou vytvoril teóriu o jednotnosti tých mnoho tisíc veršov, ktoré bol po rozličných krajoch finských popísal. Vlastenecká finská mládež založila na jeho podnet Spoločnosť pre finskú literatúru a táto nová spoločnosť vydala roku 1835 Kalevalu.

Kalevala má ohromný význam národný pre Fínov. Mnohé storočia stratený medzi Škandinávami a Rusmi, národ finský bol zabudnutý. Kalevala naraz otvorila oči vzdelaného sveta, veď v tomto epose sa otvára šesťstoročná kultúra slovná! Polštvrtamilionový maličký národ finský má týmto zabezpečenú svoju kultúrnu existenciu na vonok. Zas doma prebudilo sa národné povedomie finské. Finsko našlo seba, svojho ducha, začalo sa voľnejšie vyvíjať, Kalevala inšpirovala umenie vo Finsku a zrodila aj politickú slobodu r. 1917. Sbíranie národného pokladu duchovného znamená oživotvorení samostatného národného ducha.

400ročné jubileum uršuliniek.

Ženská rehoľa uršuliniek slávi toto roku 400ročnú minulosť svoju. Uršulinky mali pôvodne celkom samostatné kláštory, len r. 1901 sa založila takzvaná »rímska unia«, ktorá jednu časťku rehole pretvorila na moderne organizovanú kongregáciu so sídlom v Ríme. Uršulinky sa zaoberajú výchovou ženskej mládeže, sú teda významným kultúrnym činiteľom. U nás na Slovensku do rímskej unie uršulinskej patria kláštory v Trnave, kde sídli slovenská provinciálka, v Bratislave a v Modre. Trnavský kláštor má odbočku v Cíferi, bratislavský vo Veľkých Levároch. V Trnave uršulinky vyučujú na dievčenskom učiteľskom ústave, na meštianskej a ľudovej škole dievčenskej. V Cíferi je ústav pre učiteľky opatrovní. V Bratislave bol ústav pôvodne maďarský; ženská preparandia ostala maďarská, meštianka a ľudová škola je dvojazyčná. Najnovšie sa v Bratislave utvorilo uršulinské gymnázium dievčenské, má doteraz dve triedy. I v Košiciach je kláštor uršulinský, ale nepatrí do »unie«.

Moc a tajomstvo jezuitov.

Jezuiti — o nich písať, počuť a hovoriť bolo vždy interesantné. Pracujú, to je ich mocou. A ich práca je dôkladná. U nich ani filozofia, ani teológia sa neodbavuje »lahko a skoro«,

ale aj najmladší člen Spoločnosti Ježišovej (S. J. latinsky: Societatis Jesu) má za sebou tri desiatky rokov života alebo viac, keď mu pridelia prvú zodpovednú prácu v reholi. Práca jezuitov má aj svoju dobre registrovanú históriu so všetkými podrobnosťami. A k tomu jezuiti boli vždy moderní. Nebolo nikdy ani najnovšieho objavu vedy a techniky, ktorý by jezuiti neboli použili »ad maiorem Dei gloriam« — »na väčšiu slávu Božiu«. Románpisec dobrého mena, René Fülöp-Miller, napísal veľmi zaujímavú knihu o jezuitoch: »Macht und Geheimnis der Jesuiten«, ktorá nedávno vyšla v druhom, veľmi populárnom a lacnom vydaní Knaurovom v Berlíne. Kniha všade čítaná, rozšírená, vyrástla na štandardové knihy. Vychvaľuje jezuitov, usiluje sa byť objektívnym; opisuje onú gigantickú kultúrnu prácu, ktorú jezuiti doteraz vykonali. Ale za touto chválou Fülöp-Millerovou väzí netajený cynizmus, ktorý predstavuje rehoľu jezuitov za čosi exotického, čo činí knihu viac zábavnou ako poučnou. »Das Beste und Unterhaltendste« — píše o knihe kritika protestantská. Fülöp-Miller totiž mohol opísať moc jezuitov, ale ich tajomstvo neuhádol. To by mohol iba veriaci katolík.

Utrpenie národa arménskeho.

Nik ho tak dojímave a majstrovsky neopísal, ako Franz Werfel v svojom svetochýrnom románe »Die vierzig Tagen des Musa Dagh«. Kniha bola medzi inými preložená aj do češtiny. Werfel je taký starý, ako René Fülöp-Miller, narodený roku 1890, a patria asi k tej istej rase. Tiež povestný človek, možno len mimo Nemecka. No, umenie je umenie a Werfel je umelcom písaného slova, ba mali sme príležitosť počuť ho nedávno prednášať i v Bratislave, kam ho pozvala spo-

ločnosť bratislavských Židov: »Verein für internationale Kulturarbeit«.

Tu sme videli, že Werfel je aj výborným deklamátorom a interpretom vlastných diel. Po svojom arménskom románe chystá teraz vydať skvostné biblické scény, ktoré si aj pre sceneriu objednala istá americká spoločnosť. Werfel si robil meno aj ostatnými svojimi románmi a básňami. Musa Dagh je poučným čítaním najmä preto, lebo ukazuje úžasnú vytrvalosť a húževnatosť Arménov proti všetkej presile. Hlavný dejateľ románu, Gabriel Bagradian, ináč European veľkého štýlu, ktorý má ženu Francúzku, v rozhodnej chvíli sa ukazuje práve takým oduševneným Arménom, ako gregoriánsky kňaz, Ter Haigasum, ktorý opovrhuje európskou kultúrou. Tragédia Bagradianova je šťastnou tragédiou tých, ktorí zomrú sice v boji, ale pred smrťou vidia svoj národ kráčať do lepšej budúcnosti.

Katolícka rádiová spoločnosť v Holandsku.

Má 150.000 členov. Vydáva veľmi cenný týždenník »Katholieke Radio Gids«. Spoločnosť vydržiava vysielaciu »Huizen«, ktorá je vystrojená výborným orchestrom a má vždy klasický program.

Nový Lippert.

P. Lippert, S. J.: »Der Mensch JOB redet mit Gott.« München 1934, Ars Sacra. (Strán 301, Mk 5.80.)

V Lippertovi vyrástol nám nový Segneri, novodobý kazateľ obrovského formátu, ktorý svojou podivuhodne plodnou a neodolateľne strhujúcou plamennou rečou a písmom povznáša k najvyšším métam ľudského života. A pritom nie je demagogom. Ustavične upozorňuje na syntézu, vedie cez hlbokú intelektuálnu úvahu k roz-

hodnému asketickému a mystickému činu. Ba viacej. V Lippertovi máme nového Savonarolu, horlivého odkrývača každej našej pozitivisticko-mystickej ilúzie a samolúbej doktrinárskej tuposti. Je Savonarolom moderným. Neúprosným síce ukazovateľom objektívnejšieho životného spôsobu, ale pritom je krajne hladký, so všestranným porozumením a uznanlivý. Lippert je Bohom požehnaným umelcom-filozofom a teologom. Často nevieme, či sa máme viac podivovať jeho uchvacujúcim, plastickým výrazom, či jeho nesmiernym pohľadom do štruktúry skutočnosti, alebo k pravej zbožnosti vedúcim postrehom. Sme presvedčení, že Lippertove diela všimne si i t. zv. profánny svet a jeho veľké umenie a mystická hĺbka dosiahne všeobecného uznania. Vo Francúzsku na pr. veľkým obdivova-

teľom Lipperta je Régis Jolivet, medzinárodne cenený filozof.

Horeoznačená kniha obsahuje všetky prednosti Lipperta: čarovný sloh, senzačné myšlienky a vrúcu zbožnosť. Je jednou z najlepších kníh autora. Ako i titul prezradzuje, látka knihy vyviera z problematikou mučeného nátra moderného človeka. Lippert po jednom preberá najťažšie otázky ľudského života: smysel bytia, účinkovanie vo svete, jemnosť a ráznosť, kňazstvo, lásku, bolesť, zlo a milosť. Problematika u Lipperta nie je jaľové analyzovanie otázok, ale je to tvorivá kritika, ktorú si musí všimnúť každý svetonáhľadne vyššie smerujúci človek, keď nechce upadnúť do strnulého a mrzkého sebeckého pohodlia. Lippertova problematika končí sa v adoráciách myseľ a život pozdvihujúcich.

F. S.

SOCIÁLNY ROZHĽAD

Postupný úbytok nemeckého národa.

V časopise »Wissen u. Fortschritt« čítame od Kuettnera, že čo rok rodí sa v Nemecku menej detí. Systém bezdetnosti a jediného dieťaťa sa rozmáha. Autor cituje slová Napoleona, ktorý si správne manželstvo predstavuje so šiestimi deťmi: 2 za rodičov, 2 za detskú úmrtnosť a 2 na rozmnoženie obyvateľstva. Prof. Grohjan je za rodinu so 4. deťmi, aby sa národ mohol udržať. Pravda, táto požiadavka sa v Nemecku nikdy nevžila a vodcovia ľudu stoja pred faktom, že na 1000 obyvateľov zomiera teraz 10.8 ľudí a príliv v podobe novej generácie je podľa dát narodenia veľmi malý. Graficky bol počet vzrastu obyvateľstva v Nemecku predstavovaný pyramídou na vrcholku so starcami 65ročnými;

dnes je pomer obrátený a graficky predstavuje cibuľu a základňa sa celkom zužuje. Je to práve počet malého počtu porodov.

Nebezpečie zo zvyšovania životného tempa.

Zdokonaľovanie leteckej premávky, sériová výroba automobilov za pomerne nízke ceny (pravda, u nás ešte nie), skrátka epocha výbušného motoru prináša ľudstvu mnohé výhody. Premávka nepozná už dnes takmer vzdialenosti, sblízuje ľudí a krajiny. Pravda, závodenie o primát, o rekordy a vôbec vystupňovanie životného tempa človeka, ktorý dnes v kultúrnom prostredí počíta s minútami času, prináša mnoho tmavých stránok. Za vzor si vezmeme na pr. Anglicko a Spojené štáty severoamerické, kde motorizácia je na vysokom stupni. Zo zpráv v ča-

sopisoch »Mensch. Guardian W«, »Brit. Weekly« a »Publ. Health Rep. USA« dozvedáme sa o týchto dátach: V Anglicku a Walese motorové vozidlá zabijú ročne 7000 ľudí a raz toľký počet je poranených. V druhom štvrtročí roku 1933 v samom Londýne zahynuli denne 4 ľudia a 160 bolo ranené, všetko v súvislosti s motorizovanou premávkou. V USA vidíme podľa štatistických záznamov tento obraz: Následkom automobilových srážok na cestách zomrelo v 1930. roku 1760 ľudí, v 1931. roku 1651; následkom iných úrazov na cestách v 1930. roku 4012 ľudí, v 1931. roku 3592 ľudí; následkom automobilových srážok na uliciach miest v 1930. roku 463, v 1931. roku 419; ostatných úrazov automobilových v 1930. roku 711, v 1931. roku 675. Smrteľných úrazov, autovou premávkou zavinených, bolo celkom v 1930. roku 29.080, v 1931.

roku 30.042. Pri ostatných premávdľách javí sa tento stav smrteľných úrazov: v 1930. roku 2761, v 1931. roku 2801. Na 100.000 obyvateľov v USA pripadá podľa toho v 1930. roku 26.4%, v 1931. roku 27% smrteľných úrazov, zavinených automobilizmom. Podľa výsledkov konferencie British Medical Association (ústredný spolok britských lekárov) prišlo sa k záverom, že plyny z motorových vozidiel znečisťujú a otravujú vzduch na mestských frekventovaných uliciach až do tej miery, že v krvi londýnskeho strážnika premávky zistilo sa značné množstvo kysličníka uhoľnatého. Je bez všetkej pochybnosti, že aj krv tých, ktorí vozidlo spravujú, je práve tak znečistená. Pozoruhodným momentom je i okolnosť, že výfukové plyny v mestách, ktoré sú beztak silne začadené od továrenských komínov, sú vpúšťané do najspodnejších vrstiev, ktoré ľudia priamo vdychujú.

POZNÁMKY

Koniec Európy?

Veru, zle je s tou našou širokou vlasťou: Európou. Zrovna agonizuje, ako to istý mníchovský profesor reálne opisuje (G. Widenbauer, »Schöne-re Zukunft«, 24. februára 1935). Jeho údaje sú pravdivé a ukazujú skutočne katastrofálny skon európskej hegemónie.

Po objavení Ameriky európske štáty rozoslali svojich ľudí do všetkých končín sveta a začalo sa v rámci koloniálnej politiky poeurópsťenie sveta.

Prvý úder dostala táto koloniálna politika vtedy, keď sa staly severoamerické Spojené štáty na jednej strane a Japonsko na druhej strane veľmocami. Európa prestala byť samovládkyňou sveta, musela sa deliť s

Amerikou, ktorá mala pokazenú európsku kultúru, a s Japonskom, ktoré vôbec nemá s európskou kultúrou a svetonázorom nič do činenia.

Svetová vojna podkopala nadvládu Európy ešte viac. Amerika a Japonsko pri mierových smluvách spoluporozhodovali o osudoch európskych štátov. Desať miliónov Europeanov zahynulo. Čiastku nositeľov európskej kultúry, Nemcov, vytvorily z kolónií. Rusko zas boľševizmom odpadlo od európskej civilizácie.

Hospodárske znamenala vojna pohromu pre Európu. Mnohé národy, ktoré dostávaly hospodárske potreby z Európy a boli počas vojny odkázané na seba, začaly sa osamostatňovať a zaviedly u seba ten istý bezduchý industrializmus kapitalistický, ktorý zmaštinizoval Európu. Dnes

už ani Kanada, ani Brazília a Argentína nepotrebujú európsky tovar, lebo sa industriálne silno vyvinuly. Japonsko chce zásobiť celú Áziu, ba aj Afriku. Čínsko tiež sa chystá osamostatniť, veď má uhlie, kov a iných surovín nadostač. Ruská svetová ríša je už samostatná a je pre európsky tovar naveky stratená.

Politicky je európska hegemonia už tiež pri konci. Heslo o samourčovaní národov uchvátilo aj exotické rasy; už každý národ koloniálny sa chce osamostatniť. Etiopský pohyb pracuje heslom: Afriku Afričanom! Toto heslo predstavuje čierne nebezpečenstvo, ktoré siaha až do Ameriky, kde žije ohromný počet černochovo. Japonsko zas pokladá za svoju úlohu viesť všetky aziatické národy a pripravuje cestu p a n m o n g o l i z m u.

Keď sa to všetko začne hýbať, neostane z európskej moci nič. Čo pomôže Europe tých 120.000 belochov v Indii, kde žije 350 miliónov domorodcov?! A exotické národy sa množia, európske sa zmenšujú!

Europa sama je teraz medzi dvoma kliešťami: medzi amerikanizmom a boľševizmom. Amerikanizmus zožral dušu Európy, ešte aj z človeka urobil stroj, boľševizmus otrávil ešte aj to, čo ostalo z európskej civilizácie, a hlavne otravuje exotické národy, ktoré veľmi sympatizujú s ideou boľševizmu, Afrika, Čínsko, Indicko, tie ohromné masy proletariátu farbistého, vidia v boľševizme svoju spásu a osamostatnenosť.

K týmto vývodom poznamenáva redakcia citovaného časopisu, že terazšia kríza nie je priechodnou, ale stálo u, práve pre tieto príčiny. Tu nepomôže vonkajšie dorozumenie európskych štátov, ale iba najužšie spojenie všetkých bielych ľudí. Nestačí diplomatická spolupráca, ale premena ducha európskeho. Európske národy, aby sa zachránili pred istým záni-

kom, musia srásť s pôdou a s najcennejším kultúrnym imaním: s kresťanstvom. Toto je jediné, čo môže Európou postaviť znova na nohy a zabezpečiť jej aj v budúcnosti aspoň kultúrnu nadvládu.

Je dnešná mládež nemravná?

O tejto téme prednášal dr. I. A. Bláha, univ. prof. v Bratislave, 8. jan. 1935. Prednášateľ udáva, že pre složitost problému a ťažkosť získať úplné štatistické dáta nemožno určite odpovedať, ale konštatovať treba: jedna časť dnešnej mládeže je mravná a je zasa čiastka nemravná.

Mravnosť posudzuje so stanoviska laickej morálky. Nebudeme sa rozširovať a rozoberať celú prednášku, veď stojíme na inom stanovisku. Poznomenať jednak treba, že prednáška bola nepriamou apológiou náboženskej morálky, ktorá stojí vysoko nad laickou morálkou svojou Božskou autoritou, určitými a pevnými zásadami a pôsobí nielen na duševné schopnosti, ale aj pomáha a posväcuje. Nebolo možno ušetriť sa deprimujúceho dojmu, ktorý vyvolalo neurčité hľadanie pevnej pôdy, kompromisov a rozporu s ja, svetom a okolnosťmi a pritom dať pevnú oporu a silu ovládať telo duchom. Problémy a subjektívne názory a priori sú v mravných zásadách nemožné. Veď je to útok na mravný a právny poriadok. Mravnosť takto sa riešiť nedá.

Jednako i pri ideálnej snahe dať mravný poriadok i tým, ktorí nepatria do sväzku Cirkvi, príliš voľne odzneli výroky prednášateľa, keď vyhovára v puberte spáchané mravné priestupky výrazmi »naivná, mravná nemravnosť«, alebo za dovolené pokladá telesnú lásku pred manželstvom u tých, ktorí sa i duševne milujú a vedomí sú zodpovednosti. Toto je už hriešna liberálnosť. Veď či nejde u mládeže o pevnú výchovu mravnej zodpovednosti a ovládania práve v tej

dobe i pre budúcnosť nebezpečných a zhubných citov? A v druhom prípade je dostatočné kritérium duševnej lásky? Veď je tu možnosť ohromného zneužitia a je proti prirodzenému cieľu sexu a manželstva. Nadarmo sa nepriznal prednášateľ, že sa mu už vyčítalo, že hlása voľnú lásku. A tým viac neubráni sa tejto výčitky, keď uvádza sobáš len ako číru formu. Neslobodno zabudnúť, že sobáš je aj právnou formou a ako taký má aj svoje právne následky a význam pre mravný poriadok a spoločenský život.

Náboženstva a jeho vlivu na mravnosť prednášateľ nedotýkal sa schválne »z taktých príčin«, ale tým viac dožadovала sa mládež pri debate zajať stanovisko i z tohto hľadiska. Z hlasu mládeže musíme súdiť, že nie je zlá a má zdravé jadro mravného a náboženského cistenia.

Dr. Vp.

Čech o slovenskom nacionalizme.

Dr. J. Svítíl-Karník napísal do »Života« (Praha, 25. februára 1935) pozoruhodný článok, v ktorom rieši ten takzvaný československý problém. Vlastne dokázal, že taký problém nejestvuje. Jeden z najlepších publicistov českých, Peroutka, napísal pravdu: »Keby Slováci mali v ôľu byť samostatným národom, boli by ním, i keby všetky objektívne znaky hovorily proti tomu.« Dr. J. Svítíl-Karník v článku naozaj dôkladne ukazuje, že Slováci túto vôľu majú, teda sú samostatným národom. Spisovatelia sú totiž predstaviteľmi vôle národa a títo, počnúc od Vajanského až po najmladšieho poéту slovenského, s ohromnou oduševnenosťou hlásajú samobytnosť národnú Slovákov. Dr. J. Svítíl-Karník uvádza najmä Tida J. Gašpara, ktorý dostal roku 1933 štátnu cenu. Gašpar ostro zavrhuje ideologiu hlasistov a je za to, aby sa duchovný hlad Slovákov po svojrážnom nacionálnom živote ukojil.

Dr. J. Svítíl-Karník na konci svojho

článku zdôrazňuje, že tvrdošíjnym hubením slovenského nacionalizmu dosiahli by Česi len nevítané odcudzenie. »Sbližujeme se očividně, aníž by tomu překážel slovenský nacionalismus. Neškodí ničemu, pokud Slováci stojí pevně na půdě republiky a jsou svorně odhodláni hájit za každou cenu svobodný rozvoj ve společném státě československém.« To je slovo triezve, rozumné a hlavne — bratské!

Úloha Čechov v Europe.

F. X. Šalda hľadá samostatný »úděl češství v Europě« v istej úvahu v Listoch pre umenie a kritiku. Nuž, aj my Slováci si musíme hľadať, — máme na to právo, — samostatnú úlohu v Europe a vôbec na svete. Právo na to nám dáva i naša národná existencia, i to, že Šalda hľadá úlohu len pre Čechov. Šalda veľmi múdro podáva základy takejto úlohy pre malý národ, keď píše: »Pre malé štáty a národy, najmä pre nás (nezabúdajme, že sme v strede Europy, bez prístupu k moru, teda v skutočnosti oveľa menší, ako to ukazuje počet nášho obyvateľstva), kladie sa otázka tak, že musíme svoj nacionalizmus vedome privádzať na menovateľa univerzálneho, vyrovnávať ho cieľu primerane a zámerne univerzalizmom. Tak sa môže stať, že budeme jazyčkom na európskych váhach, že rozhodneme o víťazstve jedného smeru európskeho proti druhému«. Šalda myslí, že takým kultúrnym programom pre češtvo by bolo vyrovnávanie medzi ruským kolektivismom a západníckym individualizmom. Myšlienka veľmi smelá a vzácna, ktorou sa budeme musieť zaoberať, keď budeme skúmať úlohový postoj Slovákov v Europe.

Oprava.

V 2. čísle meno autorky Kočánovej správne zneje Maria a nie Marta.